

rijksuniversiteit
groningen

De invloed van religiositeit op de kans op politieke participatie en de rol van vrijwilligerswerk

Naam: Jelle Visser (S4134311)
j.visser.40@student.rug.nl

Begeleider: N. Emmens

Tweede lezer: R.C. Smaniotto

Cursusnaam: Bachelorwerkstuk (SOBA313A)

Cursusjaar: 2022-2023

Datum: 7 juni 2023

Woorden: 12013

Abstract

De afgelopen jaren is de polarisatie in ons land erg toegenomen en is het belang van sociale cohesie steeds duidelijker geworden. Zaken als politieke activiteit, religiositeit en vrijwilligerswerk zouden hier een belangrijke rol in kunnen spelen. In dit onderzoek is onderzocht welke invloed religiositeit heeft op het ondernemen van politieke activiteiten en welke rol vrijwilligerswerk hierin speelt. De verwachting was dat naarmate iemand religieuzer is, deze ook meer politieke activiteiten onderneemt. Verder was de verwachting dat vrijwilligerswerk hier een versterkende rol in speelt. Uit de logistische regressie is naar voren gekomen dat binnen deze steekproef een hoge mate van religiositeit inderdaad samengaat met een hoge mate van politieke activiteit. Ook is gebleken dat binnen de steekproef vrijwilligerswerk hier een versterkende rol in speelt. Deze effecten zijn echter niet significant. Vervolgonderzoek zou kunnen helpen om voldoende bewijs te kunnen leveren om overtuigende uitspraken te doen. Hierop zou beleid kunnen worden ontwikkeld die deze factoren kunnen stimuleren.

Inhoudsopgave

ABSTRACT	2
1 – INLEIDING	4
2 – THEORETISCH KADER	7
2.1 RELIGIOSITEIT EN HET ONDERNEMEN VAN POLITIEKE ACTIVITEITEN	7
2.2 VRIJWILLIGERSWERK.....	8
2.3 CONTROLEVARIABLEN.....	10
3 – METHODEN.....	12
3.1 DATA EN ONDERZOEKSDESIGN	12
3.2 OPERATIONALISATIES.....	14
3.3 ANALYSEPLAN	17
4 – RESULTATEN	19
4.1 BESCHRIJVENDE STATISTIEKEN	19
4.2 MODELEVALUATIE	21
<i>Hosmer-lemeshowtoets en deviance</i>	<i>21</i>
<i>Multicollineariteit.....</i>	<i>22</i>
<i>Onafhankelijke observaties</i>	<i>22</i>
<i>Uitbijters en invloedrijke punten</i>	<i>23</i>
4.3 HYPOTHESETOETSING.....	23
5 – CONCLUSIE EN DISCUSSIE	27
5.1 CONCLUSIE	27
5.2 DISCUSSIE.....	28
LITERATUURLIJST.....	31
BIJLAGE 1	36
BIJLAGE 2	58
BIJLAGE 3	66
BIJLAGE 4	70

1 – Inleiding

“Verlies elkaar niet als polarisatie dichtbij komt” luidt de nieuwe campagne van SIRE (SIRE, 2023). De campagne moet ervoor zorgen dat mensen elkaar niet verliezen in een discussie over polariserende onderwerpen als het geloof, klimaat, vaccinaties en de politiek. Ook stelde een recent artikel in de Groene Amsterdammer dat de angst voor polarisatie diep zit in de maatschappij (Ros, 2023). Polarisation is schadelijk voor de samenleving en tast de sociale cohesie in een land aan. Op lange termijn kan het zelfs schadelijk zijn voor het goed functioneren van de democratie (Lane & Ersson, 2007; Bornschie, 2019). Zo ontmoedigt het mensen om politieke activiteiten te ondernemen, zoals stemmen tijdens verkiezingsperiodes. Dit komt met name doordat men de legitimiteit van de democratie in twijfel trekt als er sprake is van een gepolariseerde samenleving (Bértoa & Rama, 2021). Om polarisation te voorkomen is het dus belangrijk om sociale cohesie te stimuleren. Sociale cohesie bevordert namelijk begrip en samenwerking tussen verschillende groepen en brengt groepen dicht bij elkaar (Bértoa & Rama, 2021).

Het ondernemen van politieke activiteiten speelt een belangrijke rol bij sociale cohesie. Politieke participatie wekt namelijk een gemeenschapsgevoel op, wat er vervolgens voor zorgt dat men zich meer verbonden voelt met elkaar en met de samenleving (Schmeets & Te Riele, 2014). Ook vrijwilligerswerk is een belangrijke factor als het gaat om het verbeteren van sociale cohesie (Van den Bos, 2014). Vrijwilligerswerk versterkt een netwerk en voorkomt dat burgers in een sociaal isolement belanden. Bovendien zijn mensen die vrijwilligerswerk doen meer bereid om mensen te helpen dan mensen die niet aan vrijwilligerswerk doen (Van den Bos, 2014). Daarnaast is religie een aspect dat mensen verbindt en bijdraagt aan de sociale cohesie. Religie geeft mensen namelijk de kans om een band met elkaar op te bouwen en het draagt bij aan het tot stand brengen van een gemeenschapsgevoel (Greenberg, 2000). Ook als mensen uit verscheidene groepen in contact

komen met elkaar, zoals religieuze groepen, resulteert dit in meer begrip tussen deze groepen (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2019). Aangezien steeds meer mensen zich zorgen maken over polarisatie, is het van belang om te kijken naar deze elementen die mensen binden aan een maatschappij (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2022). Hierdoor krijgt men inzicht in de aspecten en mechanismen die van invloed zijn op sociale cohesie en kan er beleid worden ontwikkeld dat zich focust op het stimuleren van deze aspecten.

Er is veel onderzoek gedaan naar de invloed die religie heeft op het ondernemen van politieke activiteiten (Djupe & Grant, 2001; Greenberg, 2000; Suh, 2021). Religieuze instellingen kunnen als een opstapje fungeren naar het politieke proces doordat er bepaalde vaardigheden worden aangeleerd die het makkelijker maken om politieke activiteiten te ondernemen (Campbell, 2004). De reden hiervoor is dat religieuze instanties mensen bij elkaar brengt die elkaar kunnen helpen in het politieke proces (Greenberg, 2000). Echter, er is nog niet veel bekend over de rol die vrijwilligerswerk speelt terwijl er uit de literatuur naar voren komt dat religiositeit en vrijwilligerswerk vaak met elkaar gepaard gaan (Suanet et al., 2009). Daarnaast worden vrijwilligerswerk en het ondernemen van politieke activiteiten in de literatuur vaak samen onderzocht. Er wordt dan bijvoorbeeld gekeken naar vrijwilligerswerk binnen politieke organisaties (Rosenthal et al., 2010). Door vrijwilligerswerk als los concept te beschouwen, wil ik een nieuw licht werpen op het onderwerp. Hiermee kan worden onderzocht of vrijwilligerswerk een belangrijke rol kan spelen in het verbeteren van sociale cohesie.

Concluderend, het huidige onderzoek wil zich richten op religiositeit en het ondernemen van politieke activiteiten. Verder zal het een beeld scheppen over de rol van vrijwilligerswerk. De onderzoeksvraag luidt hierbij als volgt: *hoe hangen religiositeit en het ondernemen van politieke activiteiten samen? En hoe wordt deze relatie beïnvloed door vrijwilligerswerk?* In het volgende onderdeel staat de theorie centraal en volgen twee

hypothesen. Daarna komen de methoden aan bod. Vervolgens worden de hypothesen getoetst door middel van een logistische regressie en weergegeven in de resultaten. Tot slot worden de conclusie en de discussie besproken.

2 – Theoretisch kader

2.1 Religiositeit en het ondernemen van politieke activiteiten

Religiositeit kan worden gedefinieerd als de overtuiging, verering en toewijding van een individu naar een godheid toe (Gallagher, 2013). In dit onderzoek wordt religiositeit gedefinieerd als de mate waarin een individu zichzelf een religieus mens zou noemen.

Mensen kunnen zo zelf opmaken in hoeverre zij zich als religieus beschouwen. Bovendien worden er op deze manier geen religies buitengesloten.

Onder het ondernemen van politieke activiteiten worden acties verstaan van individuen die de hoop hebben de politiek te beïnvloeden (Budryte, 2014). Ze hebben een actieve rol in het politieke proces. Denk hierbij aan activiteiten als stemmen, deelnemen aan een politiek protest en het tekenen van een petitie.

In dit bachelorwerkstuk zal worden onderzocht wat de relatie is tussen religiositeit en het ondernemen van politieke activiteiten. Het is waarschijnlijk dat mensen die zichzelf als meer religieus beschouwen, meer politieke activiteiten ondernemen. Dit is aannemelijk om de volgende reden.

Religieuze mensen bezoeken eerder religieuze instellingen dan niet-religieuze mensen. Deze instellingen brengen mensen samen en bevorderen de opbouw van sociale banden en sociaal kapitaal (Greenberg, 2000). Sociaal kapitaal verwijst naar de hulpbronnen die mensen hebben die worden verkregen door hun netwerk (Bourdieu, 1986). Religiositeit bevordert dit doordat religieuze instanties gezamenlijke normen en waarden uitdragen en bevorderen, zoals solidariteit, eerlijkheid en naastenliefde (Kaasa, 2013). Mensen kunnen elkaar ontmoeten in religieuze instanties en hier discussie met elkaar voeren over maatschappelijke en politieke onderwerpen (Lee, 2005). Dit kan leiden tot gevoelens van herkenning met mensen die dezelfde mening hebben. Op deze manier worden sociale banden opgebouwd, wat bijdraagt aan het verkrijgen van een gemeenschapsgevoel (Greenberg, 2000). Dit gemeenschapsgevoel

stimuleert samenwerking en het vertrouwen in elkaar (Suh, 2021). Dit kan leiden tot sterke sociale netwerken, onderlinge steun en hulp binnen de religieuze instanties, oftewel sociaal kapitaal.

Het sociaal kapitaal en de sociale banden worden gebruikt om informatie te delen en te verkrijgen. Doordat mensen een groter netwerk hebben, hebben zij ook toegang tot meer en verschillende informatie. Binnen dit netwerk kunnen mensen gedragingen en vaardigheden van elkaar leren, bijvoorbeeld burgerschapsvaardigheden (Djupe & Grant, 2001). Denk hierbij aan vaardigheden als kennis beschikken over politieke systemen en kritisch nadenken over de politiek. Een netwerk kan ook helpen met vaardigheden als samenwerken met anderen, spreken in het openbaar en het schrijven van een brief.

De eerdergenoemde burgerschapsvaardigheden kunnen het ondernemen van politieke activiteiten vergemakkelijken. Deze eigenschappen maken mensen vaardiger in het politieke proces en zij zullen dan ook eerder politieke activiteiten ondernemen (Verba et al., 1993).

De eerste hypothese die hieruit volgt is: *naarmate men religieuzer is, onderneemt men meer politieke activiteiten.*

2.2 Vrijwilligerswerk

Verder zal worden onderzocht of het doen van vrijwilligerswerk van invloed is op de relatie tussen religiositeit en het ondernemen van politieke activiteiten. Met vrijwilligerswerk worden hier behulpzame acties bedoeld waar iemand geen financiële vergoeding voor krijgt (Michalos, 2014). Voorbeelden hiervan zijn hulp bieden aan mensen buiten je familie, hulp bieden aan je gemeenschap en hulp verlenen bij een (vrijwilligers)organisatie.

Onderzoek laat zien dat de kans groter is voor individuen om vrijwilligerswerk te doen als zij religieus zijn (Petrovic, 2020; Suanet et al., 2009). De *social network theory* is hier van toepassing. Deze theorie focust op de rol en invloed van sociale relaties in iemands leven.

Deze sociale relaties kunnen het gedrag en houdingen van mensen veranderen door de uitwisseling van informatie en de opbouw van sociaal kapitaal (Liu et al., 2017). Religieuze instanties maken het mogelijk sociale relaties op te bouwen en een gemeenschap te vormen (Greenberg, 2000). In deze gemeenschap kunnen ideeën en meningen met elkaar uitgewisseld worden en ontstaan er discussies over maatschappelijke onderwerpen (Lee, 2005). Op deze manier kunnen er discussies ontstaan over bijvoorbeeld vrijwilligerswerk. Dit spoort mensen aan en inspireert om ook deel te nemen aan vrijwilligerswerk (Tsang et al., 2015).

Verder laat onderzoek zien dat het werken bij een niet-politieke organisatie, zoals bij een vrijwilligersorganisatie, een manier is om politieke interesse en politieke participatie te stimuleren (Hanks, 1981; Olsen 1972). Actief zijn bij een organisatie verbreedt iemands interesses in maatschappelijke en politieke kwesties. In het onderzoek van Deth & Leijenaar (1994) worden vrijwilligers ook wel beschreven als sociale en actieve individuen die een grote interesse hebben voor politiek. De meerderheid van de vrijwilligers heeft vertrouwen in de politiek en de meeste vrijwilligers maken gebruik van hun stemrecht (Deth & Leijenaar, 1994). Verder brengen deze organisaties mensen in contact met individuen van verschillende achtergronden en culturen. Door samen te werken met individuen van verschillende achtergronden, kunnen nieuwe waardevolle perspectieven en inzichten worden gedeeld met elkaar, bijvoorbeeld over de politiek (Olsen, 1972). Daarnaast worden er nieuwe vaardigheden aangeleerd en biedt vrijwilligerswerk andere hulpmiddelen die nodig zijn voor het ondernemen van politieke activiteiten. Denk hierbij aan vaardigheden als het spreken in het openbaar, het leiden van een vergadering en debatteren (Olsen, 1972). Bovengenoemde zaken kunnen individuen in staat stellen om daadwerkelijk politieke activiteiten te gaan ondernemen in het dagelijks leven.

De tweede hypothese die hieruit volgt is: *de invloed van religiositeit op het ondernemen van politieke activiteiten wordt versterkt als een individu aan vrijwilligerswerk doet.*

2.3 Controlevariabelen

In dit onderzoek zal gecontroleerd worden voor leeftijd en opleidingsniveau. Dit zijn namelijk variabelen die invloed zouden kunnen hebben op religiositeit en het ondernemen van politieke activiteiten.

Ten eerste wordt er voor de variabele leeftijd gecontroleerd. Dit zou een schijnmakende variabele kunnen zijn, omdat de variabele zowel invloed kan hebben op religiositeit als op het ondernemen van politieke activiteiten. Mensen met een hogere leeftijd zijn namelijk religieuzer dan mensen met een lagere leeftijd (Kregting, et al., 2018). De kerk heeft de afgelopen decennia een minder prominente rol gekregen in onze maatschappij en met name de oudere generaties behoren nog tot een religieuze groepering en bezoeken vaker een religieuze bijeenkomst (Schmeets & Houben, 2023). Dit heeft onder andere te maken met de veranderende waarden door de jaren heen. Waar men voorheen nogal conservatief was, kwam er na de Tweede Wereldoorlog een verschuiving van waarden en stond men veel meer open voor verandering (Koscielniak et al., 2022). De samenleving werd meer individualistisch in plaats van collectivistisch. In individualistische samenlevingen staat het individu centraal en wordt onafhankelijkheid aangemoedigd (Germani et al., 2021). Men wordt gestimuleerd om eigen doelen te ontwikkelen en deze na te leven. Persoonlijke doelen en welzijn worden belangrijker waardoor religie minder centraal staat in het leven. Doordat de focus meer op het individu is gericht, worden de sociale banden tussen mensen verminderd. Tegelijkertijd vermindert dit de kracht van gemeenschappen en de invloed van bijvoorbeeld religieuze instellingen (Kregting, et al., 2018)

Daarnaast zijn mensen met een hogere leeftijd meer politiek betrokken dan mensen met een lagere leeftijd (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2017). Jongeren zijn minder geïnteresseerd in de politiek, zijn minder politiek actief en stemmen ook minder vaak dan ouderen (Aalberts, 2006; Thomassen et al., 2000). Naarmate mensen ouder worden, worden zij meer bekend met het politieke proces. Het politieke bewustzijn wordt groter en ze hebben meer ervaring met besluitvormingsprocessen en politieke systemen (Quintelier, 2007). Hierdoor hebben ze meer belang bij politieke kwesties en zijn ze in staat deze beter te begrijpen.

Ten tweede wordt er voor de variabele opleidingsniveau gecontroleerd. Dit zou ook een schijnmakende variabele kunnen zijn, omdat deze van invloed kan zijn op het ondernemen van politieke activiteiten. Hogeropgeleiden zijn namelijk vaker betrokken en actief bij het politieke proces dan lageropgeleiden (Straughn & Andriot, 2011). Hogeropgeleiden hebben meer toegang tot de middelen die deelname aan het politieke proces vergemakkelijken, zoals blootstelling aan politieke kennis en iemands positie in een sociaal netwerk (Carter, 2009). Dit komt doordat ze vaker een groter en diverser netwerk hebben om deze kennis van te ontvangen en om zelf mee te delen (Andersson, 2018). Dit zorgt er vervolgens voor dat hogeropgeleiden daadwerkelijk meer kennis hebben over politieke processen en zaken dan lageropgeleiden (Willeck & Mendelberg, 2021).

3 – Methoden

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe de dataset is samengesteld en welke methoden zijn gebruikt om de data te verzamelen. Verder worden de operationalisaties van de variabelen in het onderzoek besproken. Tot slot wordt er uiteengezet hoe de analyse in dit onderzoek is uitgevoerd. Bijlage 1 hoort bij dit hoofdstuk.

3.1 Data en onderzoeksdesign

In dit onderzoek is gebruikgemaakt van de data uit de veertiende golf van het LISS panel (Longitudinal Internet studies for the Social Sciences) uit december 2021. Het panel bestaat uit ongeveer 5.000 huishoudens van ongeveer 7.500 mensen. Het panel is een onderdeel dat uitmaakt van het MESS-project (Measurement and Experimentation in the Social Sciences). Dit project is bedoeld voor onderzoekers om eigen onderzoek uit te voeren of een eigen experiment op te zetten. De verzamelde gegevens zijn vrij beschikbaar en kunnen worden gebruikt voor wetenschappelijk onderzoek of onderzoek dat is gericht op beleidsvorming.

Het LISS panel is op basis van een willekeurige steekproef geselecteerd in samenwerking met het CBS. Mensen kunnen zich niet vrijwillig aanmelden voor deelname aan het panel. De geselecteerde mensen zijn benaderd via een brief met de vraag of zij bereid zijn mee te doen aan het panel. Hierbij was een briefje van 10 euro bijgevoegd om de bereidheid te verhogen om mee te doen aan het panel. Nadat huishoudens waren benaderd via een brief, werden ze vervolgens gecontacteerd via de telefoon of via een bezoek aan huis door een interviewer. Hier werd in een klein interview aan de respondent gevraagd naar diens demografische kenmerken en of die bereid was mee te doen aan het panel. Mensen die hiermee instemden werden één tot twee weken later via e-mail gecontacteerd om te bevestigen dat ze mee wilden doen en konden gelijk beginnen met het eerste interview. Het panel is gebaseerd op de Nederlandstalige bevolking die permanent in Nederland verblijft. In

totaal zijn er 9.844 huishoudens benaderd en uiteindelijk hebben 48% van de huishoudens zich geregistreerd voor het LISS panel. Voor het verzamelen van de data zijn online vragenlijsten gebruikt. Respondenten die geen computer tot hun beschikking hebben, krijgen een computer van de onderzoekers. Huishoudens uit het panel krijgen iedere maand een vragenlijst van ongeveer 30 minuten. Respondenten krijgen een vergoeding van 15 euro per uur.

In het onderzoek wordt gebruik gemaakt van vier vragenlijsten. De eerste vragenlijst 'Religion and Ethnicity' focust op religie en etniciteit. Hier zijn 6.397 mensen benaderd om de vragenlijst in te vullen. Hiervan hebben 5.397 mensen de vragenlijst ingevuld en 5.387 mensen hebben de vragenlijst volledig ingevuld. De tweede vragenlijst die is gebruikt, 'Social Integration and Leisure', gaat over sociale integratie en vrije tijd. Hier zijn 6.299 mensen benaderd en hebben 5.104 mensen de vragenlijst ingevuld. Van hen hebben 5.006 mensen de vragenlijst volledig ingevuld. De derde vragenlijst 'Politics and Values' gaat over politiek en waarden en bestaat uit drie delen. Alleen deel twee is relevant voor dit onderzoek en hier zijn 6.107 mensen benaderd. Van hen hebben 5.286 mensen de vragenlijst ingevuld waarvan 5.272 compleet. Tot slot wordt er gebruik gemaakt van de dataset 'Achtergrondvariabelen'. Deze is door alle leden van het LISS panel ingevuld. De reden van de non-respons is niet bekend.

Om ervoor te zorgen dat de dataset bruikbaar is om statistische analyses uit te voeren voor dit onderzoek, zijn alle respondenten met missende waarden verwijderd. Dit houdt in dat zij bepaalde vragen niet hebben ingevuld die gebruikt worden voor dit onderzoek. Hierna is er van de in totaal 11.188 respondenten een steekproef van 3.747 respondenten overgebleven.

3.2 Operationalisaties

In deze paragraaf worden de gebruikte variabelen en de bewerkingen die hierop zijn uitgevoerd behandeld. Eerst zal de afhankelijke variabele ondernemen van politieke activiteiten worden besproken, vervolgens de onafhankelijke variabelen religiositeit en vrijwilligerswerk en als laatste de controlevariabelen leeftijd en opleidingsniveau. Een uitgebreide beschrijving van de oorspronkelijke items, de constructie en de aanpassingen van de variabelen is weergegeven in bijlage 1.

3.2.1 Ondernemen van politieke activiteiten

De afhankelijke variabele is het ondernemen van politieke activiteiten. Dit is gemeten aan de hand van negen verschillende manieren om iets politieke aan de orde te stellen of invloed te hebben op politici of de overheid. Respondenten moeten aangeven of zij in de afgelopen 5 jaar van deze mogelijkheden gebruik hebben gemaakt. De antwoordmogelijkheden waren (0) *Nee*, (1) *Ja* en (-9) *Ik weet het niet*. Voorbeelden van manieren zijn '*cv22n067 Participated in a government-organized public hearing, discussion or citizens participation meeting*' en '*cv22n070 Participated in a protest action, protest march or demonstration*'. Daarnaast is de variabele ook gemeten aan de hand van de vraag '*cv22n053 Hebt u tijdens de laatste Tweede Kamerverkiezingen op 17 maart 2021 gestemd*'. Hierbij waren de antwoordmogelijkheden (1) *Ja*, (2) *Nee*, (3) *Ik was niet stemgerechtigd* en (-9) *Ik weet het niet*.

De items zijn gehercodeerd en samengevoegd tot een dummy-variabele met als antwoordopties $0 = \textit{nee}$ en $1 = \textit{ja}$. Waarbij (0) betekent dat iemand geen politieke activiteiten heeft ondernomen en (1) betekent dat iemand wel politieke activiteiten heeft ondernomen. Item *cv22n073* is hierbij gespiegeld, zodat deze is afgestemd op de andere items. Daarnaast is antwoordmogelijkheid (-9) *Ik weet het niet* niet meegenomen in het onderzoek. Dit is gedaan, omdat er niet bekend is of de betreffende respondent wel of niet een bepaalde politieke

activiteit heeft ondernomen. Als deze onder één van de antwoordopties wordt geplaatst, wordt er dus gespeculeerd over het antwoord van de respondent. Om dit te voorkomen is deze antwoordmogelijkheid niet meegenomen in het onderzoek. Verder is in item *cv22n053* de optie (3) *Ik was niet stemgerechtigd* samengevoegd met antwoordmogelijkheid 'nee'. De respondent heeft namelijk niet kunnen stemmen bij de afgelopen verkiezingen.

Voor het beoordelen van de betrouwbaarheid van de schalen wordt er naar de Cronbach's Alfa gekeken. De betrouwbaarheid van de schalen is redelijk, maar niet bepaald sterk. De Cronbach's Alfa is namelijk 0,660. Bij het verwijderen van item '*cv22n053 Hebt u tijdens de laatste Tweede Kamerverkiezingen op 17 maart 2021 gestemd*' wordt de Cronbach's Alfa groter en dus sterker, namelijk 0,707. Echter, dit item wordt niet verwijderd, omdat in veel literatuur naar voren komt dat stemmen één van de voornaamste politieke activiteiten is die men onderneemt.

3.2.2 Religiositeit

Religiositeit is gemeten aan de hand van de vraag: '*cr21n162 In welke mate zou u zichzelf een religieus mens noemen?*'. De antwoordcategorieën hierbij zijn (1) *Beslist wel religieus*, (2) *Enigszins religieus*, (3) *Nauwelijks religieus*, (4) *Beslist niet religieus* en (-9) *Ik weet het niet*. De variabele is gespiegeld, zodat een hogere score betekent dat iemand religieuzer is. Antwoordoptie (-9) *Ik weet het niet* is niet meegenomen in het onderzoek.

3.2.3 Vrijwilligerswerk

De variabele vrijwilligerswerk is gemeten door respondenten dertien organisaties voor te leggen waarbij zij moesten aangeven of zij hier vrijwilligerswerk hebben gedaan in de afgelopen 12 maanden. Hierbij betekent 0 = *nee* en 1 = *ja*. Het gaat om de volgende organisaties: '*cs21n007 A sport club*', '*cs21n012 A cultural association or hobby club*',

cs21n017 A trade union, *cs21n022 A business, professional or agrarian organization*,
cs21n027 A consumers organization or automobile club, *cs21n032 An organization for humanitarian aid or human rights*, *cs21n527 An organization for migrants*, *cs21n037 An organization for environmental protection, peace organization or animal rights organization*, *cs21n042 A religious or church organization*, *cs21n047 A political party*, *cs21n052 A science, education, teachers or parents association*, *cs21n057 A social society; an association for youth, pensioners/senior citizens, woman; or friends clubs* en *cs21n062 Other organizations that you can freely join*.

Alle items zijn samengevoegd tot één variabele en vervolgens is er een dummy-variabele van gemaakt waarbij 0 staat voor het niet doen van vrijwilligerswerk en 1 staat voor het wel doen van vrijwilligerswerk.

Om de betrouwbaarheid van de schalen te beoordelen, wordt er gekeken naar de Cronbach's Alfa. De schalen hebben een Cronbach's Alfa van 0,516. Dit is niet sterk. Als item *cs21n007 a sports club, performed voluntary work* wordt verwijderd, vindt er een kleine stijging plaats van 0,516 naar 0,546. Dit is echter een minimale stijging en daarom wordt dit item niet verwijderd.

3.2.4 Controlevariabelen leeftijd en opleidingsniveau

Voor de variabele leeftijd moeten respondenten hun leeftijd in jaren aangeven. Hierbij zijn alle respondenten jonger dan 16 jaar uit het onderzoek gehaald. Dit is gedaan met de reden dat in de gebruikte datasets de respondenten 16 jaar of ouder zijn. Als er dus een respondent jonger is dan 16, dan zal dit een foutje zijn. Daarnaast zijn alle respondenten ouder dan 110 ook uit het onderzoek gehaald, omdat de oudste persoon van Nederland 110 jaar is. Dit betreft één respondent die aangaf 122 jaar te zijn.

Voor de variabele opleidingsniveau moeten respondenten aangeven wat hun hoogst behaalde opleiding is met een diploma. Hierbij zijn de antwoordopties (1) *basisonderwijs*, (2)

vmbo, (3) havo/vwo, (4) mbo, (5) hbo, (6) wo, (7) anders, (8) (nog) geen onderwijs afgerond en (9) volgt nog geen onderwijs. Hierbij zijn antwoordopties (7) *anders*, (8) *(nog) geen onderwijs afgerond* en (9) *volgt nog geen onderwijs* uit het onderzoek gehaald. Deze antwoordopties zijn namelijk niet relevant voor het betreffende onderzoek, omdat deze niks zeggen over een behaald diploma.

3.3 Analyseplan

De opzet van de statistische analyse ziet er als volgt uit. Als eerst wordt er gekeken naar de beschrijvende statistieken van alle variabelen. Deze bevatten de univariate en bivariate statistieken. Vervolgens wordt de kwaliteit van mijn modellen beoordeeld. Daarna wordt er gekeken naar multicollineariteit en wordt de assumptie van onafhankelijke waarnemingen getoetst. Verder komen de uitbijters en invloedrijke punten aan bod. Ten slotte worden de hypothesen getoetst.

De hypothesen worden op de volgende manier getoetst. Mijn afhankelijke variabele is een dummy-variabele waardoor ik gebruik zal maken van een logistische regressie. Het doel is om te schatten wat de invloed van religiositeit is op het ondernemen van politieke activiteiten gecontroleerd voor leeftijd en opleidingsniveau. Er wordt hier een kans uitgerekend op het ondernemen van politieke activiteiten. Daarbij wil ik onderzoeken wat het effect van de moderator vrijwilligerswerk is. Voor elke hypothese zal ik nu de statistische analyse uitleggen.

- Hypothese 1: *naarmate men religieuzer is, onderneemt men meer politieke activiteiten.*

De eerste hypothese wordt getoetst door middel van een hiërarchische logistische regressie, waarbij het ondernemen van politieke activiteiten wordt verklaard door de variabele religiositeit, gecontroleerd voor leeftijd en opleidingsniveau. Eerst worden de

controlevariabelen aan het model toegevoegd. Vervolgens zal de variabele religiositeit worden toegevoegd. Er zal gekeken worden naar de odds-ratio, de helling en er worden kansen uitgerekend.

- *Hypothese 2: de invloed van religiositeit op het ondernemen van politieke activiteiten wordt versterkt als een individu aan vrijwilligerswerk doet.*

De tweede hypothese wordt ook getoetst door een hiërarchische logistische regressie en hier wordt het effect van de moderator vrijwilligerswerk beoordeeld. In dit model zijn de controlevariabelen leeftijd en opleidingsniveau, de variabele religiositeit, de variabele vrijwilligerswerk en een interactieterm van de variabelen religiositeit en vrijwilligerswerk toegevoegd. De variabele religiositeit is gecentreerd zodat multicollineariteit kan worden voorkomen. Hierbij wordt gekeken naar de odds-ratio van de interactieterm en met behulp van de hellingen worden er kansen uitgerekend.

4 – Resultaten

4.1 Beschrijvende statistieken

In deze paragraaf zullen de beschrijvende statistieken van de variabelen kort worden behandeld om een duidelijk beeld te krijgen van de variabelen. In tabel 1 zijn de beschrijvende statistieken gepresenteerd nadat de missende waarden zijn verwijderd ($n=3.747$).

Het gemiddelde van de variabele religiositeit is 2,04 ($SD=1,045$) op een schaal van 1 tot 4. De respondenten beschouwen zich dus gemiddeld niet als beslist niet religieus, maar ook niet als beslist wel religieus. De spreiding is echter wel groot, dus er is veel variatie in de antwoorden van de respondenten.

Verder is de verdeling van politieke activiteit niet gelijk verdeeld. 86,8% van de respondenten geeft namelijk aan wel politieke activiteiten te ondernemen en 13,2% geeft aan dit niet te doen. De variabele is scheef verdeeld wat betekent dat de groep die geen politieke activiteiten onderneemt is ondervertegenwoordigd. Hier moet rekening mee worden gehouden als er uitspraken worden gedaan over de gehele populatie.

Bij de variabele vrijwilligerswerk is het percentage respondenten dat aangeeft wel aan vrijwilligerswerk te doen (21,5%) veel kleiner dan het aantal respondenten dat aangeeft dit niet te doen (78,5%). Dit is een goede afspiegeling van de samenleving, omdat in 2021 22% van de mensen in Nederland aangaf aan vrijwilligerswerk te doen en 78% aangaf dit niet te doen (Arends & Tummers, 2022).

Tabel 1: Beschrijvende statistieken uiteindelijke dataset: gemiddelde (standaarddeviatie), minimum- en maximumwaarde

Variabele	Gemiddelde (standaarddeviatie)*	Min.	Max.	N totaal
Ondernemen politieke activiteiten (nee=0; ja=1)	13,2% niet 86,8% wel	16	105	3.747
Religiositeit (schaal 4 items)	2,04 (1,04)	1	4	3.747
Vrijwilligerswerk (nee=0; ja=1)	78,5% niet 21,5% wel			3.747
Leeftijd	50,40 (19,08)	16	105	3.747
Opleidingsniveau (schaal 6 items)	3,93 (1,45)	1	6	3.747

*= Bij categorische variabelen is de frequentieverdeling vermeld in percentages.

In tabel 2 zijn de bivariate verdelingen van de variabelen weergegeven. Deze zijn berekend aan de hand van de Pearson correlatie. Voor de correlaties tussen de dummy-variabelen is een t-toets tussen twee gemiddelden gedaan om meer duiding te geven. In bijlage 2 is een uitgebreide toelichting gegeven over de bivariate verdelingen.

Dit onderzoek is met name geïnteresseerd in het mogelijke verband tussen religiositeit en het ondernemen van politieke activiteiten. Tabel 2 toont aan dat de samenhang tussen deze variabelen positief is ($r=0,005$, $p = 0,821$). Dit houdt in dat een hoge mate van religiositeit samengaat met een hoge mate van het ondernemen van politieke activiteiten en andersom. Echter, deze samenhang is niet sterk en is ook niet significant.

Een opmerkelijke statistiek betreft de samenhang tussen religiositeit en vrijwilligerswerk ($r=0,135$, $p<0,001$). Uit bijlage 2 blijkt dat mensen die wel aan vrijwilligerswerk doen, significant hoger scoren op religiositeit dan mensen die geen vrijwilligerswerk doen. Dit komt in lijn met de verwachtingen uit de theorie. Er moet echter wel vermeld worden dat het geen grote samenhang is. Verder is de samenhang significant, wat inhoudt dat er indicaties zijn dat deze samenhang mogelijk bestaat in de gehele populatie.

Een ander opvallend resultaat is de samenhang tussen vrijwilligerswerk en het ondernemen van politieke activiteiten. De variabelen zijn dummy-variabelen, dus de grote van deze correlatiecoëfficiënten zeggen niet veel. Echter, tabel 2 laat zien deze variabelen significant en positief samenhangen ($r=0,096$, $p<0,001$). Bijlage 2 toont ook aan dat er een significant verschil in gemiddelden is tussen respondenten die wel of niet aan vrijwilligerswerk doen en het ondernemen van politieke activiteiten. Een hoge mate van politieke activiteit gaat dus samen met een hoge mate van vrijwilligerswerk. Dit is in lijn met de verwachting.

Tabel 2: Bivariate beschrijving van de variabelen (n=3.747)

	1.	2.	3.	4.	5.
1. Religiositeit	-				
2. Ondernemen politieke activiteiten	0,005	-			
3. Vrijwilligerswerk	**0,135	**0,096	-		
4. Opleiding	0,007	-0,004	0,018	-	
5. Leeftijd	0,013	0,014	-0,015	**-,077	-

*significant op 0,05; **significant op 0,01

4.2 Modevaluatie

In het volgende onderdeel komt de modevaluatie aan bod. Tabel 3 geeft de resultaten weer van de uitgevoerde analyses. Een uitgebreide beschrijving is weergegeven in bijlage 3.

Hosmer-lemeshowtoets en deviance

Om de kwaliteit van de modellen te toetsen, wordt er gekeken naar de Hosmer-Lemeshowtoets en de deviance. Model 1 bevat alleen de controlevariabelen leeftijd en opleidingsniveau. De Hosmer-lemeshowtoets geeft geen indicatie dat het model een slechte fit is ($X^2 = 4,470$; $p = 0,813$). Voor het toetsen van hypothese 1 wordt gekeken naar model 2.

Bij model 2 wordt de variabele religiositeit toegevoegd en de Hosmer-Lemeshowtoets ($X^2 = 2,137; p = 0,977$) geeft ook indicatie dat er geen reden is dat het model geen goede fit is. Hier is namelijk geen sprake van significantie. Voor het onderzoeken van de moderatie-effecten wordt gekeken naar model 4. Op basis van de Hosmer-Lemeshowtoets ($X^2 = 3,774; p = 0,877$) kan geconstateerd worden dat er geen indicatie is dat het model geen goede fit is.

De deviance zegt iets over de modellen ten opzichte van elkaar. Hier geldt dat hoe lager de deviance score is, hoe beter het model is t.o.v. het vorige model. Als we model 1 (*deviance* = 2.924,67) vergelijken met model 2 (*deviance* = 2.924,60) is te zien dat er niet heel veel verbetering is. De daling van de deviance is nihil. Als we naar model 3 (*deviance* = 2.884,74) en model 4 (*deviance* = 2.884,45) kijken, zien we wederom dat deze beter zijn dan de vorige modellen. Echter, de daling is wederom minimaal.

Concluderend kan er voorzichtig gesteld worden dat er een indicatie van een betrouwbare schatting kan worden gedaan voor de hypothesetoetsing.

Multicollineariteit

Om te onderzoeken of er sprake is van multicollineariteit wordt er gekeken naar de VIF-scores van de variabelen. Een uitgebreide toelichting is te vinden in bijlage 3. Hieruit kan worden geconcludeerd dat er geen sprake is van multicollineariteit.

Onafhankelijke observaties

Bij een logistische regressie wordt rekening gehouden met de assumptie van onafhankelijke waarnemingen. De data die wordt gebruikt voor dit onderzoek komt van het LISS panel. Het panel is gebaseerd op een gestratificeerde steekproef om een goede afspiegeling van de Nederlandse maatschappij te krijgen. Het LISS panel is op basis van een willekeurige steekproef geselecteerd in samenwerking met het CBS. Echter, er doen mensen uit hetzelfde

huishouden mee aan het onderzoek. De oudste persoon van het huishouden wordt benaderd en wordt vervolgens gevraagd om de gegevens van de andere leden van het huishouden in te vullen. De observaties zijn dus niet onafhankelijk. Daarentegen is de steekproef zo groot ($N=3.747$) dat deze invloed verwaarloosbaar is.

Uitbijters en invloedrijke punten

Voor het onderzoeken van uitbijters en invloedrijke punten wordt er naar de leverage en DFBETA gekeken. In bijlage 3 is een uitgebreide toelichting over de toegepaste methodes om deze op te sporen. Hieruit kwam naar voren dat er op basis van de leverage methode zeven uitbijters zijn. Na het verwijderen van deze cases, blijkt dat de waarden van de hellingen en de odds-ratio niet veel verschillen met het model met deze cases. De waarden zijn weergegeven in tabel 3 in model 5. Deze cases hebben dus weinig invloed op de resultaten. Dit kan liggen aan de grote steekproef ($N=3.747$). Om deze reden worden de cases niet verwijderd.

4.3 Hypothesetoetsing

Tabel 3 toont de resultaten van de logistische regressieanalyse met het wel of niet ondernemen van politieke activiteiten als afhankelijke variabele.

In model 1 zitten enkel de controlevariabelen leeftijd en opleidingsniveau. Leeftijd heeft het verwachte effect op de odds op het ondernemen van politieke activiteiten ($b=0,002$; $p=0,410$; $OR=1,002$). Oftewel, de kans op het ondernemen van politieke activiteit wordt groter bij oudere mensen. Daarentegen heeft opleidingsniveau niet het verwachte effect op de odds op het ondernemen van politieke activiteiten ($b=-0,007$; $p=0,843$; $OR=0,993$). Met andere woorden wordt de kans op het ondernemen van politieke activiteit kleiner bij mensen met een hoger opleidingsniveau.

Voor het toetsen van de eerste hypothese wordt gekeken naar model 2. De eerste hypothese luidt: *naarmate men religieuzer is, onderneemt men meer politieke activiteiten*. De variabele heeft een positieve en niet significante helling ($b=0,014$, $p=0,762$). De odds-ratio die bij de helling hoort is 1,014. Dit betekent dat een grotere mate van religiositeit leidt tot een hogere odds op het ondernemen van politieke activiteiten. Een hogere mate van religiositeit hangt dus positief samen met het ondernemen van politieke activiteiten. Hypothese 1 wordt dus in de steekproef van dit onderzoek ondersteund door de resultaten. Dit wordt ook bevestigd door de voorspelde kansen (zie bijlage 2). Hieruit komt naar voren als iemand beslist niet religieus is, de kans 86,9% is dat diegene politiek actief is. Als iemand beslist wel religieus is, is deze kans 87,4%. Er moet hierbij wel rekening mee gehouden worden dat het resultaat niet significant is ($p=0,762$). Er kunnen dus geen uitspraken worden gedaan over de gehele populatie.

De tweede hypothese zegt: *de invloed van religiositeit op het ondernemen van politieke activiteiten wordt versterkt als een individu aan vrijwilligerswerk doet*. Deze hypothese wordt beantwoord aan de hand van model 4. De interactieterm heeft een positieve niet significante helling ($b = 0,073$; $p=0,593$). De bijbehorende odds-ratio is 1,075. Dit betekent dat de odds op het ondernemen van politieke activiteiten voor mensen die aan vrijwilligerswerk doen, 1,075 groter is dan voor mensen die niet aan vrijwilligerswerk doen. Het effect van religiositeit op het ondernemen van politieke activiteiten is dus groter voor mensen die aan vrijwilligerswerk doen. Hypothese 2 wordt dus in de steekproef van dit onderzoek ook ondersteund door de resultaten. Voor een beter beeld zijn er tevens kansen uitgerekend (zie bijlage 2). Hieruit blijkt dat als iemand geen vrijwilligerswerk doet, de kans 84% is dat diegene politiek actief is. Daarentegen blijkt dat als iemand wel vrijwilligerswerk doet, de kans 92,4% is dat diegene politiek actief is. Wederom moet in acht worden genomen

dat dit resultaat niet significant is ($p=0,593$). Er moet om deze reden voorzichtig worden gedaan met uitspraken over de gehele populatie.

Tabel 3: Logistische regressieanalyse met 'ondernemen van politieke activiteiten' als afhankelijke variabele; model 5 geeft het model zonder uitbijters weer

	Model 1			Model 2			Model 3			Model 4			Model 5			VIF		
	b (SE)	Odds-ratio	p	b (SE)	Odds-ratio	p	b (SE)	Odds-ratio	p	b (SE)	Odds-ratio	P	b (SE)	Odds-ratio	p			
Constante	1,804** (0,195)	6,072	<0,001	1,805** (0,195)	6,077	<0,001	1,662** (0,197)	5,272	<0,001	1,664** (0,197)	5,280	<0,001	1,656** (0,197)	5,240	<0,001			
Leeftijd	0,002 (0,003)	1,002	0,410	0,002 (0,003)	1,002	0,412	0,002 (0,003)	1,002	0,362	0,002 (0,003)	1,002	0,365	0,002 (0,003)	1,002	0,346	1,006		
Opleidingsniveau	-0,007 (0,033)	0,993	0,843	-0,007 (0,033)	0,993	0,841	-0,010 (0,034)	0,990	0,766	-0,010 (0,034)	0,990	0,758	-0,010 (0,034)	0,990	0,774	1,006		
Religiositeit (gecentreerd)				0,014 (0,046)	1,014	0,762	-0,024 (0,047)	0,976	0,611	-0,034 (0,051)	0,967	0,501	-0,034 (0,051)	0,967	0,501	1,019		
Vrijwilligerswerk (dummy)							0,862** (0,149)	2,367	<0,001	0,698* (0,338)	2,009	0,039	0,719* (0,339)	2,053	0,034	1,019		
Interactie (RxV)										0,073 (0,136)	1,075	0,593	0,059 (0,137)	1,061	0,666			
Deviance	2924,67			2924,60			2.884,74			2.884,45			2.883,435					
Hosmer- Lemeshowtoets	4,470			0,813			2,137			0,977			2,862			0,943		
N	3.747			3.747			3.747			3.747			3.747			3.740		

*Significantieniveau $\alpha < 0,05$; **Significantieniveau $\alpha < 0,001$

5 – Conclusie en discussie

5.1 Conclusie

Steeds meer Nederlanders maken zich zorgen over polarisatie. Polarisation kan de sociale cohesie en op lange termijn het functioneren van de democratie aantasten (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2022; Lane & Ersson, 2007; Bornschie, 2019). Zo wordt het voor inwoners onaantrekkelijk om politiek actief te zijn in een gepolariseerde samenleving (Bértoa & Rama, 2021). Om mensen weer dichterbij elkaar te brengen is het belangrijk om aspecten te stimuleren die sociale cohesie bevorderen. Zo wekt politieke participatie een gemeenschapsgevoel op (Schmeets & Te Riele, 2014). Daarnaast komt uit de literatuur naar voren dat religiositeit en vrijwilligerswerk ook belangrijke factoren zijn als het gaat om het stimuleren van sociale cohesie (Van den Bos, 2014; Greenberg, 2000). Het is daarom interessant om te kijken welke invloed deze factoren op elkaar hebben en wat zij kunnen betekenen in het verbeteren van de sociale cohesie.

In dit onderzoek stond de volgende vraag centraal: *hoe hangen religiositeit en het ondernemen van politieke activiteiten samen? En hoe wordt deze relatie beïnvloed door vrijwilligerswerk?* Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat wanneer iemand religieuzer is, de kans om politieke activiteiten te ondernemen groter wordt. Echter, dit resultaat is niet significant. Binnen deze steekproef lijkt dit in lijn met de eerste hypothese: *naarmate men religieuzer is, onderneemt men meer politieke activiteiten*. Daarbij wil ik wederom benadrukken dat het effect niet significant is en dat er geen uitspraken kunnen worden gedaan over de gehele populatie.

Alhoewel het resultaat minder goed te generaliseren is, komt het wel overeen met de theorie. Hieruit kwam naar voren dat religiositeit een goede voorspeller is voor het ondernemen van politieke activiteiten. Door het opbouwen van sociaal kapitaal en het leggen

van sociale banden binnen religieuze instellingen, kan informatie worden uitgewisseld en wordt er een netwerk opgebouwd (Greenberg 2000; Suh, 2021). Dit netwerk kan helpen met de ontwikkeling van burgerschapsvaardigheden wat het ondernemen van politieke activiteiten vergemakkelijkt (Djupe & Grant, 2001; Verba et al., 1993).

De verwachting van de tweede hypothese luidt: *de invloed van religiositeit op het ondernemen van politieke activiteiten wordt versterkt als een individu aan vrijwilligerswerk doet*. Uit het onderzoek blijkt dat wanneer iemand aan vrijwilligerswerk doet, de kans op het ondernemen van politieke activiteiten groter wordt. Dit komt overeen met de tweede hypothese, maar ook dit resultaat is niet significant. Er kunnen dus geen uitspraken worden gedaan over de gehele populatie.

Uit de theorie komt ook naar voren dat vrijwilligerswerk, religiositeit en politieke activiteit nauw met elkaar samenhangen (Petrovic, 2020; Suanet et al., 2009; Hanks, 1981). Zo hebben vrijwilligers een grote interesse voor politiek (Deth & Leijenaar, 1994). Verder stelt de *social participation theory* dat betrokkenheid bij een niet-politieke organisatie, bijvoorbeeld bij een vrijwilligersorganisatie, stimuleert om ook politiek actief te worden (Olsen, 1972).

5.2 Discussie

Dit onderzoek kent enkele gebreken die van invloed kunnen zijn op de conclusies. Zo zijn er kanttekeningen te plaatsen bij het construeren van de variabelen in dit onderzoek. Er is gebruikgemaakt van het LISS panel. Deze dataset bevat veel informatie, maar bood niet altijd de goede informatie voor het juist toetsen van de hypothesen. Zo blijken de vragen die vrijwilligerswerk meten niet goed bij elkaar te passen. De Cronbach's Alfa-score is namelijk $\alpha=0,516$, terwijl een Cronbach's Alfa van $\alpha=0,7$ als acceptabel wordt gezien. Daarnaast wordt bij de variabele vrijwilligerswerk gevraagd of de respondent in de afgelopen 12 maanden wel

eens aan vrijwilligerswerk heeft gedaan. Mensen die maar een enkele keer vrijwilligerswerk hebben gedaan worden nu geschaard onder de groep die wel aan vrijwilligerswerk doet. Het is echter de vraag of dit wel een goed beeld geeft van de groep die aangeeft vrijwilligerswerk te doen. Daarom is het belangrijker om ook te kijken naar de mate van vrijwilligerswerk.

Toekomstig onderzoek zou wellicht meer kunnen focussen op de mate van vrijwilligerswerk zodat het concept vrijwilligerswerk beter meet wat die zou moeten meten. Dit levert mogelijk meer valide resultaten waardoor er beter uitspraken kunnen worden gedaan naar de gehele populatie.

Een andere beperking van het onderzoek heeft te maken met de selectie van de respondenten. Een deel van de steekproef bestaat namelijk uit hetzelfde huishouden wat de assumptie van onafhankelijke waarnemingen schendt. Individuen uit hetzelfde huishouden oefenen invloed op elkaar uit over hun manier van denken en doen. Toekomstig onderzoek zou bijvoorbeeld alleen de huisoudsten mee kunnen nemen in het onderzoek zodat deze assumptie niet geschonden wordt. Eveneens zou er ook een multilevel analyse gedaan kunnen worden zodat deze selectie van respondenten niet wordt gemaakt.

Ondanks de beperkingen van het onderzoek, kan het onderzoek wel een bijdrage leveren aan het maatschappelijke probleem met betrekking tot de afnemende sociale cohesie en de daarbij toenemende polarisatie in onze samenleving. Eerder onderzoek heeft aangetoond dat religiositeit, het ondernemen van politieke activiteiten en vrijwilligerswerk bevorderlijk zijn voor het bij elkaar brengen van mensen (Schmeets & Te Riele, 2014; Greenberg, 2000; Van den Bos, 2014). Hierbij kwam naar voren dat religiositeit en vrijwilligerswerk bevorderlijk zijn voor het ondernemen van politieke activiteiten (Hanks, 1981; Olsen 1972; Verba et al., 1993; Greenberg 2000). Dit onderzoek heeft bijgedragen aan het bestaande onderzoek door binnen de steekproef van het onderzoek te bevestigen dat een hogere mate van religiositeit leidt tot een hogere mate van het ondernemen van politieke

activiteiten. Verder heeft het huidige onderzoek bijgedragen aan het bestaande door de rol van vrijwilligerswerk te onderzoeken in de relatie tussen religiositeit en het ondernemen van politieke activiteiten. Ondanks dat hier alleen ondersteuning voor is gevonden binnen de steekproef, zou vervolgonderzoek deze concepten beter kunnen construeren en meten. Zo zouden er er ook hardere uitspraken kunnen worden gedaan over de rol van vrijwilligerswerk. Wanneer de rol van vrijwilligerswerk duidelijker is in het proces van het ondernemen van politieke activiteiten, zou er beter en gericht beleid kunnen worden ontwikkeld op het stimuleren van vrijwilligerswerk. Dit zou niet alleen religieuze mensen kunnen stimuleren om politieke activiteiten te ondernemen, maar ook niet-religieuze mensen komt dit ten goede.

Literatuurlijst

- Aalberts, C. (2006). *Aantrekkelijke politiek?: een onderzoek naar jongeren en popularisering van politiek*. Universiteit van Amsterdam.
<https://dare.uva.nl/search?identificer=a217674e-6aba-4a47-8101-420e246a5dac>
- Andersson, M. A. (2018). Higher Education, Bigger Networks? Differences by Family Socioeconomic Background and Network Measures. *Socius*, 4, 237802311879721.
<https://doi.org/10.1177/2378023118797217>
- Arends, J., & Tummers, M. (2022, 15 september). *Vrijwilligerswerk 2021*. CBS.
Geraadpleegd op 4 juni 2023, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2022/vrijwilligerswerk-2021?onepage=true>
- Bértoa, F. C., & Rama, J. (2021). Polarization: What Do We Know and What Can We Do About It? *Frontiers in political science*, 3. <https://doi.org/10.3389/fpos.2021.687695>
- Bornschieer, S. (2016). Historical Polarization and Representation in South American Party Systems, 1900–1990. *British Journal of Political Science*, 49(1), 153–179.
<https://doi.org/10.1017/s0007123416000387>
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In Richardson, J., *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Westport, CT: Greenwood: 241–58.
- Budryte, D. (2014). Political Activities. In *Springer eBooks* (pp. 4862–4864).
https://doi.org/10.1007/978-94-007-0753-5_2191
- Campbell, D. K. (2004). Acts of Faith: Churches and Political Engagement. *Political Behavior*, 26(2), 155–180. <https://doi.org/10.1023/b:pobe.0000035961.78836.5f>
- Carter, T. P. (2007). Predicting Civic and Political Engagement:: Family Socialization and Age-Group Differences. *Sociation Today*, 7(2).
<http://www.ncsociology.org/sociationtoday/v72/famage.htm>

- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2017, 12 december). Politieke betrokkenheid in Nederland. *Centraal Bureau voor de Statistiek*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2017/50/politieke-betrokkenheid-in-nederland>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2019). 4. Religieuze betrokkenheid en sociale cohesie. *Centraal Bureau voor de Statistiek*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2019/religie-en-sociale-cohesie/4-religieuze-betrokkenheid-en-sociale-cohesie>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2022, 18 oktober). Steeds minder mensen doen vrijwilligerswerk. *Centraal Bureau voor de Statistiek*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2022/42/steeds-minder-mensen-doen-vrijwilligerswerk>
- Deth, J. van; Leijenaar, M. (1994) Maatschappelijke participatie in een middelgrote stad. Civil society en vrijwilligerswerk. *Sociaal en Cultureel Planbureau*, Rijswijk <https://repository.scp.nl/handle/publications/1291?show=full>
- Djupe, P. A., & Grant, J. T. (2001). Religious Institutions and Political Participation in America. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 40(2), 303–314. <https://doi.org/10.1111/0021-8294.00057>
- Gallagher, S., Tierney, W. (2013). *Religiousness/Religiosity*. In: Gellman, M.D., Turner, J.R. (eds) Encyclopedia of Behavioral Medicine. Springer, New York, NY. https://doi.org/10.1007/978-1-4419-1005-9_489
- Germani, A., Delvecchio, E., Li, J. C., Lis, A., Nartova-Bochaver, S., Vazsonyi, A. T., & Mazzeschi, C. (2021). The link between individualism–collectivism and life satisfaction among emerging adults from four countries. *Applied Psychology: Health and Well-being*, 13(2), 437–453. <https://doi.org/10.1111/aphw.12259>
- Greenberg, A. (2000). The Church and the Revitalization of Politics and Community. *Political Science Quarterly*, 115(3), 377–394. <https://doi.org/10.2307/2658124>

- Hanks, M. (1981). Youth, Voluntary Associations and Political Socialization. *Social Forces*, 60(1), 211. <https://doi.org/10.2307/2577941>
- Kaasa, A. (2013). Religion and social capital: evidence from European countries. *Review of Sociology*, 23(3), 578–596. <https://doi.org/10.1080/03906701.2013.856162>
- Koscielniak, M., Bojanowska, A., & Gasiorowska, A. (2022). Religiosity Decline in Europe: Age, Generation, and the Mediating Role of Shifting Human Values. *Journal of Religion & Health*. <https://doi.org/10.1007/s10943-022-01670-x>
- Kregting, J., Scheepers, P., Vermeer, P., & Hermans, C. A. (2018). Why God Has Left the Netherlands: Explanations for the Decline of Institutional Christianity in the Netherlands Between 1966 and 2015. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 57(1), 58–79. <https://doi.org/10.1111/jssr.12499>
- Lane, J., & Ersson, S. (2007). Party System Instability in Europe: Persistent Differences in Volatility between West and East? *Democratization*, 14(1), 92–110. <https://doi.org/10.1080/13510340601024322>
- Lee, F. L. F. (2005). The Impact of Ordinary Political Conversation on Public Opinion Expression: Is Existence of Discord Necessary? *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 82(4), 891–909. <https://doi.org/10.1177/107769900508200409>
- Liu, W., Sidhu, A. K., Beacom, A. M., & Valente, T. W. (2017). Social Network Theory. *The International Encyclopedia of Media Effects*, 1–12. <https://doi.org/10.1002/9781118783764.wbieme0092>
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2022, 20 december). *Driekwart van de Nederlanders denkt dat polarisatie toeneemt*. Nieuwsbericht | Sociaal en Cultureel Planbureau. <https://www.scp.nl/actueel/nieuws/2022/12/29/ergenis-over-harde-toonen-extreme-uitingen-in-politieke-en-publieke-debat>

- Olsen, M. E. (1972). Social Participation and Voting Turnout: A Multivariate Analysis. *American Sociological Review*, 37(3), 317. <https://doi.org/10.2307/2093471>
- Petrovic, K., Stukas, A. A., & Marques, M. D. (2020). Religiosity, motivations, and volunteering: A test of two theories of religious prosociality. *Journal of theoretical social psychology*, 4(4), 157–168. <https://doi.org/10.1002/jts5.68>
- Quintelier, E. (2007). Differences in political participation between young and old people. *Contemporary Politics*, 13(2), 165–180. <https://doi.org/10.1080/13569770701562658>
- Ros, R. (2023). Polarisatiepaniek. *De Groene Amsterdammer*.
<https://www.groene.nl/artikel/polarisatiepaniek>
- Rosenthal, S. H., Feiring, C., & Lewis, M. (2010). Political Volunteering From Late Adolescence to Young Adulthood. *Journal of Social Issues*, 54(3), 477–493.
<https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1998.tb01231.x>
- Schmeets, H., & Houben, M. (2023, 7 april). *Religieuze betrokkenheid in Nederland*. CBS. Geraadpleegd op 29 mei 2023, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2023/religieuze-betrokkenheid-in-nederland>
- Schmeets, H., & Riele, S. T. (2014). Declining Social Cohesion in The Netherlands? *Social Indicators Research*, 115(2), 791–812. <https://doi.org/10.1007/s11205-013-0234-x>
- SIRE. (2023). *Verlies elkaar niet als polarisatie dichtbij komt - SIRE*.
<https://sire.nl/campagnes/verlies-elkaar-niet-als-polarisatie-dichtbij-komt/>
- Straughn, J. B., & Andriot, A. (2011). Education, Civic Patriotism, and Democratic Citizenship: Unpacking the Education Effect on Political Involvement1. *Sociological Forum*, 26(3), 556–580. <https://doi.org/10.1111/j.1573-7861.2011.01262.x>
- Suanet, B., Van Groenou, M. B., & Braam, A. W. (2009). Changes in volunteering among young old in the Netherlands between 1992 and 2002: the impact of religion, age-

- norms, and intergenerational transmission. *European Journal of Ageing*, 6(3), 157–165. <https://doi.org/10.1007/s10433-009-0119-7>
- Suh, C. S. (2021). In the smoke of the people's opium: The influence of religious beliefs and activities on protest participation. *International Sociology*, 36(3), 378–397. <https://doi.org/10.1177/0268580920962016>
- Thomassen, J. J. (2000). *Politieke Veranderingen in Nederland 1971-1998. Kiezers en de Smalle Marges van de Politiek*. University of Twente Research Information. <https://research.utwente.nl/en/publications/politieke-veranderingen-in-nederland-1971-1998-kiezers-en-de-smal>
- Tsang, J., Rowatt, W. C., & Shariff, A. F. (2015). Religion and Prosociality. In *Oxford University Press eBooks*. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780195399813.013.013>
- Van den Bos, C.M. (2014). *Using Volunteering Infrastructure to Build Civil Society*. Erasmus University Rotterdam.
- Verba, S., Schlozman, K. L., Brady, H. E., & Nie, N. H. (1993). Race, Ethnicity and Political Resources: Participation in the United States. *British Journal of Political Science*, 23(4), 453–497. <https://doi.org/10.1017/s0007123400006694>
- Willeck, C. H., & Mendelberg, T. (2021). Education and Political Participation. *Annual Review of Political Science*, 25(1), 89–110. <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-051120-014235>

Bijlage 1

Als eerste is er een filter gemaakt die alle missende waarden uit de dataset filtert. Elke keer als in de bijlage de uiteindelijke variabelen worden besproken, is dit filter aangezet.

```
REGRESSION  
  /MISSING LISTWISE  
  /STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA  
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
  /NOORIGIN  
  /DEPENDENT Ondernemen_politieke_activiteiten_dummy  
  /METHOD=ENTER Spiegel_Religiositeit Vrijwilligerswerk_Dummy  
  Opleidingsniveau_Hercodering  
  Leeftijd_Hercodering  
  /SAVE RESID.
```

```
RECODE RES_1 (SYSMIS=0) (ELSE=1) INTO Obs.  
EXECUTE.
```

```
USE ALL.  
COMPUTE filter_$=(Obs = 1).  
VARIABLE LABELS filter_$ 'Obs = 1 (FILTER)'.  
VALUE LABELS filter_$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.  
FORMATS filter_$ (f1.0).  
FILTER BY filter_$.  
EXECUTE.
```

Oorspronkelijke variabele politieke activiteit

De oorspronkelijke variabelen voor het ondernemen van politieke activiteiten bestaat uit een aantal items. De items *cv22n065*, *cv22n066*, *cv22n067*, *cv22n068*, *cv22n069*, *cv22n070*, *cv22n071*, *cv22n072* en *cv22n073* worden gebruikt. Het gaat om negen verschillende manieren om iets in de politiek aan de orde te stellen of invloed te hebben op politici of de overheid. Respondenten moeten aangeven of zij in de afgelopen 5 jaar van deze mogelijkheden gebruik hebben gemaakt. De antwoordopties hierbij zijn $0 = Nee$, $1 = Ja$ en $-9 = Ik\ weet\ het\ niet$. Het valt op dat de meeste respondenten niet van de mogelijkheden gebruikt hebben gemaakt. Ook zijn er veel missende waarden.

Daarnaast wordt item *cv22n053* gebruikt. De vraag luidt *Hebt u tijdens de laatste Tweede Kamerverkiezingen op 17 maart 2021 gestemd?* Met als antwoordopties $1 = Ja$, $2 = Nee$, $3 = Ik\ was\ niet\ stemgerechtigd$ en $-9 = Ik\ weet\ het\ niet$. De meeste mensen hebben wel gestemd tijdens de Tweedekamerverkiezingen op 17 maart 2021.

FREQUENCIES VARIABLES=*cv22n065 cv22n066 cv22n067 cv22n068 cv22n069 cv22n070 cv22n071 cv22n072 cv22n073*
 /NTILES=4
 /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
 /ORDER=ANALYSIS.

Tabel 4: Beschrijvende statistieken items *cv22n065* tot en met *cv22n073*

		Statistics									
		Raising a political issue or influencing politicians or government: asked for help from radio, television or newspaper	Raising a political issue or influencing politicians or government: by making use of a political party or organization	Raising a political issue or influencing politicians or government: participated in a government-organized public hearing, discussion or citizens participation meeting	Raising a political issue or influencing politicians or government: contacted a politician or civil servant	Raising a political issue or influencing politicians or government: participated in an action group	Raising a political issue or influencing politicians or government: participated in a protest action, protest march or demonstration	Raising a political issue or influencing politicians or government: participated in a political discussion or campaign on the Internet, by e-mail or SMS	Raising a political issue or influencing politicians or government: something else	Raising a political issue or influencing politicians or government: I have not exercised any influence	
N	Valid	5090	5090	5090	5090	5090	5090	5090	5090	5090	5090
	Missing	6098	6098	6098	6098	6098	6098	6098	6098	6098	6098
Mean		.03	.02	.03	.04	.02	.03	.10	.02	.81	
Std. Deviation		.171	.141	.183	.199	.143	.183	.303	.132	.395	
Minimum		0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Maximum		1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Percentiles	25	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	1.00	
	50	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	1.00	
	75	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	1.00	

Tabel 5: Frequentieverdeling items cv22n065 tot en met cv22n073

Item	No	Yes	I don't know	Missing	Total
Cv22n065 Asked for help from radio, television or newspaper	4.937 44,1%	153 1,4%	188 1,7%	5910 52,8%	11.188
Cv22n066 By making use of a political party or organization	4.987 44,6%	103 0,9%	188 1,7%	5.910 52,8%	11.188
Cv22n067 Participated in a government-organized public hearing, discussion or citizens participation meeting	4.914 43,9%	176 1,6%	188 1,7%	5.910 52,8%	11.188
Cv22n068 Contacted a politician or civil servant	4.879 43,6%	211 1,9%	188 1,7%	5.910 52,8%	11.188
Cv22n069 Participated in an action group	4.984 44,5%	106 0,9%	188 1,7%	5.910 52,8%	11.188
Cv22n070 Participated in a protest action, protest march or demonstration	4.914 43,9%	176 1,6%	188 1,7%	5.910 52,8%	11.188
Cv22n071 Participated in a political discussion or campaign on the Internet, by e-mail or SMS	4.568 40,8%	522 4,7%	188 1,7%	5.910 52,8%	11.188
Cv22n072 Something else	5000 44,7%	90 0,8%	188 1,7%	5.910 52,8%	11.188
Cv22n073 I have not exercised any influence	987 8,8%	4.103 36,7%	188 1,7%	5.910 52,8%	11.188

FREQUENCIES VARIABLES=cv22n053
 /NTILES=4
 /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
 /ORDER=ANALYSIS.

Tabel 6: Beschrijvende statistieken item cv22n053

Statistics		
Did you vote in the most recent parliamentary elections, held on 17 March 2021?		
N	Valid	5110
	Missing	6078
Mean		1.16
Std. Deviation		.420
Minimum		1
Maximum		3
Percentiles	25	1.00
	50	1.00
	75	1.00

Tabel 7: Frequentieverdeling item cv22n053

Did you vote in the most recent parliamentary elections, held on 17 March 2021?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	yes	4424	39.5	86.6	86.6
	no	573	5.1	11.2	97.8
	not eligible to vote	113	1.0	2.2	100.0
	Total	5110	45.7	100.0	
Missing	I dont know	57	.5		
	System	6021	53.8		
	Total	6078	54.3		
Total		11188	100.0		

Bewerkingen aan de variabele politieke activiteit

Er zijn een aantal hercoderingen uitgevoerd. Ten eerste is item *cv22n053* gehercodeerd zodat $0 = Nee$ en $1 = Ja$. Antwoordoptie $3 = Ik\ was\ niet\ stemgerechtigd$ is ook gehercodeerd tot 0 en behoort dus tot de categorie *Nee*. $-9 = Ik\ weet\ het\ niet$ is niet meegenomen in het onderzoek.

RECODE *cv22n053* (1=1) (2=0) (3=0) (SYSMIS=SYSMIS) INTO *Hercodering_Stemmen*. EXECUTE.

Ten tweede is item *cv22n073* gehercodeerd. Dit item is één van de manieren om iets politiek aan de orde te stellen of invloed te hebben op politici of de overheid. Echter, dit item zegt *ik heb geen invloed uitgeoefend*. $0 = Nee$ betekent hier dus dat de respondent dit wel heeft gedaan en $1 = Ja$ betekent dus dat de respondent niet iets aan de orde heeft gesteld in de politieke. Dit item moet dus worden gehercodeerd zodat het aansluit bij de andere items. Het item wordt veranderd in $0 = ja$ en $1 = nee$. $-9 = Ik\ weet\ het\ niet$ wordt niet meegenomen in het onderzoek.

RECODE *cv22n073* (0=1) (1=0) (SYSMIS=SYSMIS) INTO *Hercodering_geen_politieke_invloed*. EXECUTE.

Voordat de items zijn samengevoegd, is er eerst een betrouwbaarheidsanalyse uitgevoerd. De Cronbach's alpha is 0,660. Dit betekent dat de schaal niet heel betrouwbaar, maar ook niet heel onbetrouwbaar is. Verder is er gekeken of de schaal betrouwbaarder wordt als er een item niet wordt meegenomen in de analyse. Dit is het geval als *Hercodering_Stemmen* wordt verwijderd. Dit item wordt echter niet weggehaald, omdat in de literatuur naar voren komt dat stemmen één van de voornaamste manieren is van het ondernemen van politieke activiteiten.

RELIABILITY

`/VARIABLES=cv22n065 cv22n066 cv22n067 cv22n068 cv22n069 cv22n070 cv22n071 cv22n072`

`Hercodering_Stemmen Hercodering_geen_politieke_invloed`

`/SCALE('ALL VARIABLES') ALL`

`/MODEL=ALPHA`

`/STATISTICS=DESCRIPTIVE SCALE`

`/SUMMARY=TOTAL.`

Tabel 8: Cronbach's alpha informatie voor items ondernemen van politieke activiteiten

Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
asked for help from radio, television or newspaper	1.3399	1.253	.194	.657
by making use of a political party or organization	1.3496	1.233	.328	.641
participated in a government-organized public hearing, discussion or citizens participation meeting	1.3348	1.181	.354	.633
contacted a politician or civil servant	1.3277	1.151	.383	.626
participated in an action group	1.3489	1.237	.309	.643
participated in a protest action, protest march or demonstration	1.3362	1.202	.308	.640
participated in a political discussion or campaign on the Internet, by e-mail or SMS	1.2696	.975	.492	.594
Raising a political issue or influencing politicians or government: something else	1.3526	1.295	.150	.661
Hercodering_Stemmen	.4952	1.188	.083	.707
Hercodering_geen_politieke_invloed	1.1769	.692	.774	.483

Tabel 9: Cronbach's alpha bij items ondernemen van politieke activiteiten

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
.660	10

Vervolgens zijn alle items samengevoegd en daarna wordt er een dummy variabele gemaakt, zodat het betekent dat mensen die een 0 scoren geen politieke activiteiten ondernemen en mensen die een 1 scoren wel politieke activiteiten ondernemen. Alle missende waarden worden op system missing gezet.

```
COMPUTE Ondernemen_politieke_activiteiten=MEAN(cv22n065, cv22n066, cv22n067,
cv22n068, cv22n069,
cv22n070, cv22n071, cv22n072, Hercodering_Stemmen,
Hercodering_geen_politieke_invloed).
EXECUTE.
```

```
RECODE Ondernemen_politieke_activiteiten (0=0) (SYSMIS=SYSMIS) (ELSE=1) INTO
Ondernemen_politieke_activiteiten_dummy.
EXECUTE.
```

Uiteindelijke variabele politieke activiteit

De uiteindelijke variabele van het ondernemen van politieke activiteiten is een dummy, waarbij 0 betekent dat iemand geen politieke activiteiten onderneemt en 1 betekent dat iemand wel politieke activiteiten onderneemt. De variabele heeft een gemiddelde van 0,87 en een standaarddeviatie van 0,339. Er zijn gemiddeld gezien meer mensen die wel politieke activiteiten ondernemen. De variabele is dus linksscheef verdeeld.

```
FREQUENCIES VARIABLES=Ondernemen_politieke_activiteiten_dummy
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
/HISTOGRAM NORMAL
/ORDER=ANALYSIS.
```

Tabel 10: Beschrijvende statistieken uiteindelijke variabele politieke activiteit

Statistics

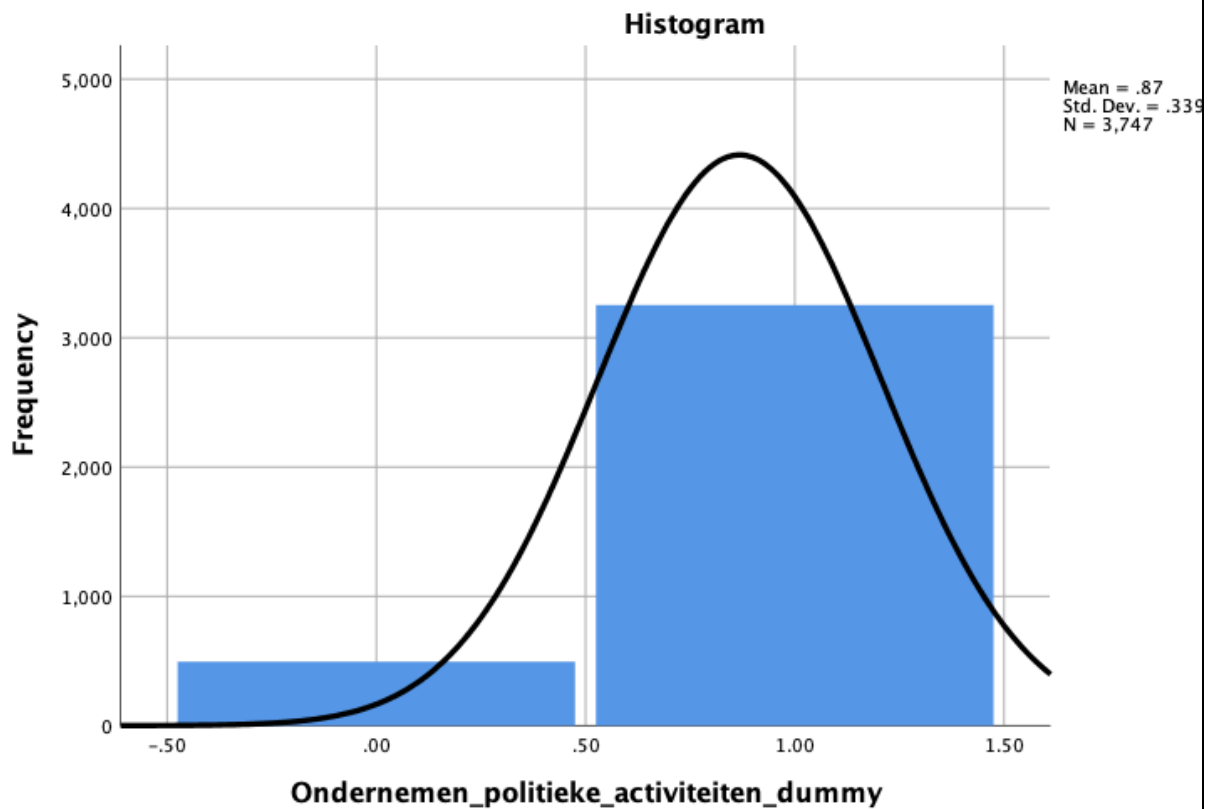
Ondernemen_politieke_activiteiten_dummy

N	Valid	3747
	Missing	0
Mean		.8679
Std. Deviation		.33865
Minimum		.00
Maximum		1.00
Percentiles	25	1.0000
	50	1.0000
	75	1.0000

Tabel 11: Frequentieverdeling van de uiteindelijke variabele politieke activiteit

Ondernemen_politieke_activiteiten_dummy

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	495	13.2	13.2	13.2
	1.00	3252	86.8	86.8	100.0
Total		3747	100.0	100.0	

Figuur 1: Histogram uiteindelijke variabele politieke activiteit

Oorspronkelijke variabele religiositeit

De variabele religiositeit bestaat uit één item, namelijk *cr21n162*. Hier wordt gevraagd 'In welke mate zou u zichzelf een religieus mens noemen?'. De antwoordcategorieën hierbij zijn 1) *beslist wel religieus*, 2) *enigszins religieus*, 3) *nauwelijks religieus*, 4) *beslist niet religieus en* -9) *Ik weet het niet*. In tabel 13 is te zien dat de meeste mensen zichzelf als beslist niet religieus beschouwen en de minste mensen zich beslist wel religieus beschouwen.

FREQUENCIES VARIABLES=*cr21n162*

/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN

/HISTOGRAM NORMAL

/ORDER=ANALYSIS.

Tabel 12: Beschrijvende statistieken item *cr21n162*

Statistics

To what extent would you describe yourself as a religious person? Is that:

N	Valid	5294
	Missing	5894
Mean		2.96
Std. Deviation		1.048
Minimum		1
Maximum		4
Percentiles	25	2.00
	50	3.00
	75	4.00

Tabel 13: Frequentieverdeling item *cr21n162*

To what extent would you describe yourself as a religious person? Is that:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	certainly religious	659	5.9	12.4	12.4
	somewhat religious	1043	9.3	19.7	32.1
	barely religious	1444	12.9	27.3	59.4
	certainly not religious	2148	19.2	40.6	100.0
	Total	5294	47.3	100.0	
Missing	I don't know	97	.9		
	System	5797	51.8		
	Total	5894	52.7		
Total		11188	100.0		

Bewerkingen aan de variabele religiositeit

De variabele wordt gespiegeld, zodat een hoge score betekent dat iemand beslist wel religieus is en een lage score betekent dat iemand beslist niet religieus is. De missende waarden zijn op system missing gezet. -9) *Ik weet het niet* is ook op system missing gezet.

RECODE cr21n162 (1=4) (2=3) (3=2) (4=1) (SYSMIS=SYSMIS) (-9=SYSMIS) INTO Spiegel_Religiositeit.

EXECUTE.

Uiteindelijke variabele religiositeit

De uiteindelijke variabele kan de scores 1 tot en met 4 aannemen. Hier betekent een hogere score dat iemand religieuzer is. Het gemiddelde is 2,04 met standaarddeviatie 1,05. Er is een grote spreiding. De meeste respondenten hebben aangegeven beslist niet religieus te zijn met 40,5%. De minste respondenten zijn beslist wel religieus met 12,1%. De verdeling is rechtsscheef zoals te zien is in de histogram.

FREQUENCIES VARIABLES=Spiegel_Religiositeit

/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN

/HISTOGRAM NORMAL

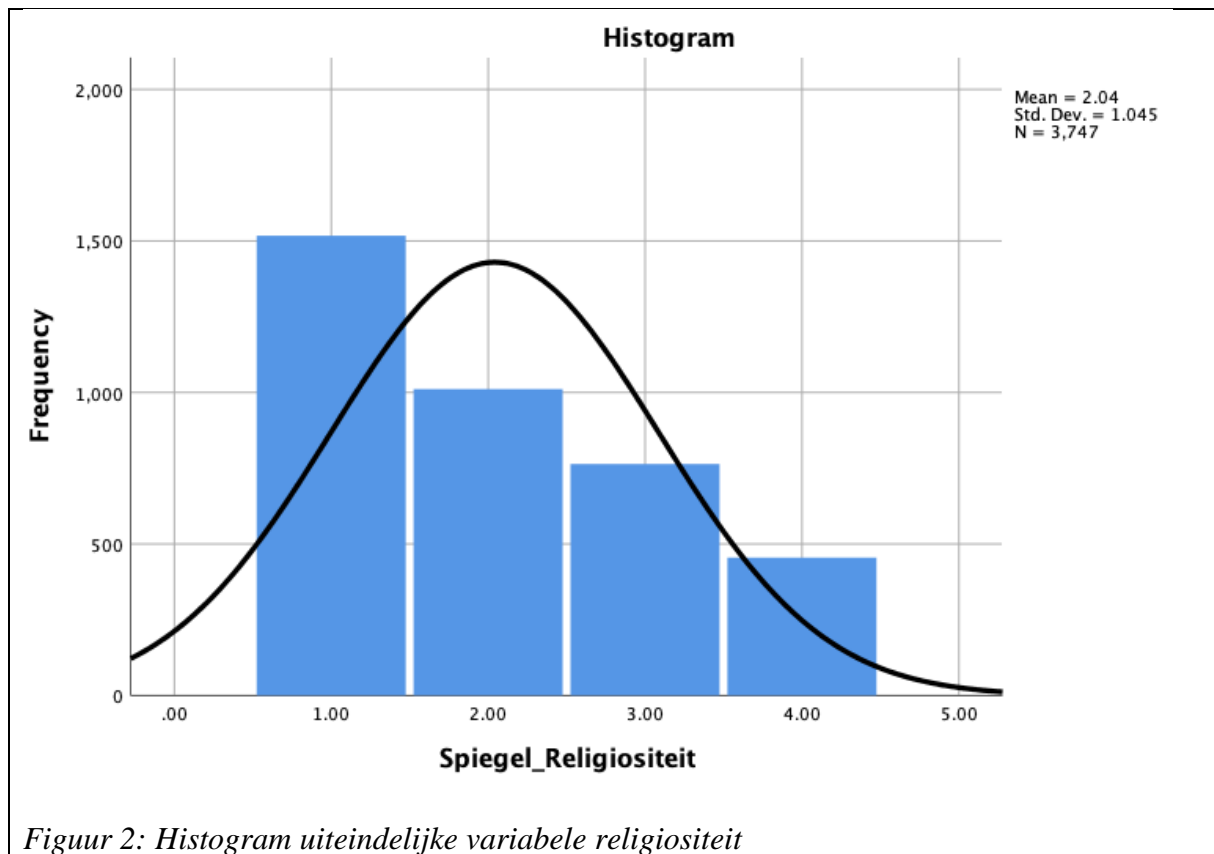
/ORDER=ANALYSIS.

Tabel 14: Beschrijvende statistieken uiteindelijke variabele religiositeit

Statistics		
Spiegel_Religiositeit		
N	Valid	3747
	Missing	0
Mean		2.0419
Std. Deviation		1.04547
Minimum		1.00
Maximum		4.00
Percentiles	25	1.0000
	50	2.0000
	75	3.0000

Tabel 15: Frequentieverdeling uiteindelijke variabele religiositeit

Spiegel_Religiositeit					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1.00	1517	40.5	40.5	40.5
	2.00	1011	27.0	27.0	67.5
	3.00	764	20.4	20.4	87.9
	4.00	455	12.1	12.1	100.0
	Total	3747	100.0	100.0	

Oorspronkelijke variabele vrijwilligerswerk

De oorspronkelijk variabelen van vrijwilligerswerk bestaat uit dertien items, namelijk *cs21n007*, *cs21n012*, *cs21n017*, *cs21n022*, *cs21n027*, *cs21n032*, *cs21n527*, *cs21n037*, *cs21n042*, *cs21n047*, *cs21n052*, *cs21n057* en *cs21n062* gebruikt. Hier worden verschillende organisaties genoemd waar iemand vrijwilligerswerk voor kan doen. Respondenten moest aangeven of zij hier wel of geen vrijwilligerswerk hebben gedaan in de afgelopen 12 maanden. De meeste mensen hebben geen vrijwilligerswerk gedaan. Ook zijn er veel missende waarden. Het hoogste percentage waar men vrijwilligerswerk heeft gedaan is een sportclub met 3,3%.

Tabel 16: Frequentieverdelingen items cs21n007, cs21n012, cs21n017, cs21n022, cs21n027, cs21n032, cs21n527, cs21n037, cs21n042, cs21n047, cs21n052, cs21n057 en cs21n062

Item	No	Yes	Missing	Total
<i>cs21n007</i> A sports club, performed voluntary work	4.722 42,2%	369 3,3%	6.097 54,5%	11.188
<i>cs21n012</i> A cultural association or hobby club, performed voluntary work	4.898 43,8%	193 1,7%	6.097 54,5%	11.188
<i>cs21n017</i> A trade union, performed voluntary work	5.063 45,3%	28 0,3%	6.097 54,5%	11.188
<i>cs21n022</i> A business, professional or agrarian organization, performed voluntary work	5.060 45,2%	31 0,3%	6.097 54,5%	11.188
<i>cs21n027</i> A consumers organization or automobile club, performed voluntary work	5.079 45,4%	12 0,1%	6.097 54,5%	11.188
<i>cs21n032</i> An organization for humanitarian aid or human rights, performed voluntary work	5.007 44,8%	84 0,8%	6.097 54,5%	11.188
<i>cs21n527</i> An organization for migrants, performed voluntary work	5.029 44,9%	62 0,6%	6.097 54,5%	11.188
<i>cs21n037</i> An organization for environmental protection, peace organization or animal rights organization, performed voluntary work	5.036 45,0%	55 0,5%	6.097 54,5%	11.188
<i>cs21n042</i> A religious or church organization, performed voluntary work	4.873 43,6%	218 1,9%	6.097 54,5%	11.188
<i>cs21n047</i> A political party, performed voluntary work	5.051 45,1%	40 0,4%	6.097 54,5%	11.188
<i>cs21n052</i> A science, education, teachers or parents association, performed voluntary work	5.003 44,7%	88 0,8%	6.097 54,5%	11.188
<i>cs21n057</i> A social society; an association for youth, pensioners/senior citizens, woman; or friends clubs, performed voluntary work	4.995 44,6%	96 0,9%	6.097 54,5%	11.188
<i>cs21n062</i> Other organizations that you can freely join, performed voluntary work	4.855 43,4%	236 2,1%	6.097 54,5%	11.188

Tabel 17a: Beschrijvende statistieken items cs21n007, cs21n012, cs21n017, cs21n022, cs21n027 en cs21n032

	cs21n007	cs21n012	cs21n017	cs21n022	cs21n027	cs21n032
N (Valid)	5.091	5.091	5.091	5.091	5.091	5.091
N (Invalid)	6.097	6.097	6.097	6.097	6.097	6.097
Mean	0,07	0,04	0,01	0,01	0,00	0,02
Median	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Std. Deviation	0,259	0,191	0,074	0,078	0,048	0,127
Minimum	0	0	0	0	0	0
Maximum	1	1	1	1	1	1
Percentiles (25)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Percentiles (50)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Percentiles (75)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Tabel 17b: Beschrijvende statistieken items cs21n527, cs21n037, cs21n042, cs21n047, cs21n052, cs21n057 en cs21n062

	cs21n527	cs21n037	cs21n042	cs21n047	cs21n052	cs21n057	cs21n062
N (Valid)	5.091	5.091	5.091	5.091	5.091	5.091	5.091
N (Invalid)	6.097	6.097	6.097	6.097	6.097	6.097	6.097
Mean	0,01	0,01	0,04	0,01	0,02	0,02	0,05
Median	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Std. Deviation	0,110	0,103	0,202	0,088	0,130	0,136	0,210
Minimum	0	0	0	0	0	0	0
Maximum	1	1	1	1	1	1	1
Percentiles (25)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Percentiles (50)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Percentiles (75)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Bewerkingen aan de variabele vrijwilligerswerk

Voordat de items zijn samengevoegd, is er eerst een betrouwbaarheidsanalyse uitgevoerd. De Cronbach's alpha is 0,516. Dit betekent dat de schaal niet heel betrouwbaar, maar ook niet heel onbetrouwbaar is. Verder is er gekeken of de schaal betrouwbaarder wordt als er een item niet wordt meegenomen in de analyse. Dit is het geval als item *cs21n007 a sports club, performed voluntary work* wordt verwijderd. De Chronbach's alpha stijgt van 0,516 naar 0,546. Deze stijging is zo minimaal dat het item niet wordt verwijderd.

RELIABILITY

```
/VARIABLES=cs21n007 cs21n012 cs21n017 cs21n022 cs21n027 cs21n032 cs21n527  
cs21n037 cs21n042
```

```
cs21n047 cs21n052 cs21n057 cs21n062
```

```
/SCALE('ALL VARIABLES') ALL
```

```
/MODEL=ALPHA
```

```
/SUMMARY=TOTAL.
```

Tabel 18: Cronbach's alpha voor items vrijwilligerswerk

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.516	13

Tabel 19: Cronbach's alpha informatie voor items vrijwilligerswerk

Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
a sports club, performed voluntary work	.22	.436	.120	.546
a cultural association or hobby club, performed voluntary work	.26	.448	.232	.486
a trade union, performed voluntary work	.29	.520	.173	.505
a business, professional or agrarian organization, performed voluntary work	.29	.510	.255	.494
a consumers organization or automobile club, performed voluntary work	.29	.525	.243	.503
an organization for humanitarian aid or human rights, performed voluntary work	.28	.482	.256	.483
an organization for migrants, performed voluntary work	.28	.495	.238	.490
an organization for environmental protection, peace organization or animal rights organization, performed voluntary work	.29	.504	.202	.497
a religious or church organization, performed voluntary work	.25	.455	.175	.506
a political party, performed voluntary work	.29	.506	.239	.493
a science, education, teachers or parents association, performed voluntary work	.28	.477	.278	.478
a social society; an association for youth, pensioners/senior citizens, women; or friends clubs, performed voluntary work	.28	.474	.275	.477
other organizations that you can freely join, performed voluntary work	.25	.437	.226	.490

Vervolgens zijn alle items samengevoegd en daarna is er een dummy van gemaakt. Nu betekent het dat mensen die een 0 scoren geen vrijwilligerswerk hebben gedaan en mensen die een 1 scoren wel vrijwilligerswerk hebben gedaan. Alle missende waarden worden op system missing gezet.

```
COMPUTE Vrijwilligerswerk_Hercodering=MEAN(cs21n007, cs21n012, cs21n017,
cs21n022, cs21n027,
cs21n032, cs21n527, cs21n037, cs21n042, cs21n047, cs21n052, cs21n057, cs21n062).
EXECUTE.
```

```
RECODE Vrijwilligerswerk_Hercodering (0=0) (SYSMIS=SYSMIS) (ELSE=1) INTO
Vrijwilligerswerk_Dummy.
EXECUTE.
```

Uiteindelijke variabele vrijwilligerswerk

De uiteindelijke variabele is een dummy waarbij 0 betekent dat iemand geen vrijwilligerswerk heeft gedaan en 1 betekent dat iemand wel vrijwilligerswerk heeft gedaan. Het gemiddelde is 0,21 met standaarddeviatie 0,411. 78,5% geeft aan geen vrijwilligerswerk te hebben gedaan de afgelopen 12 maanden. 21,5% geeft aan dit wel te hebben gedaan. De meeste mensen hebben dus geen vrijwilligerswerk gedaan. De verdeling is rechtsscheef zoals te zien is in de histogram.

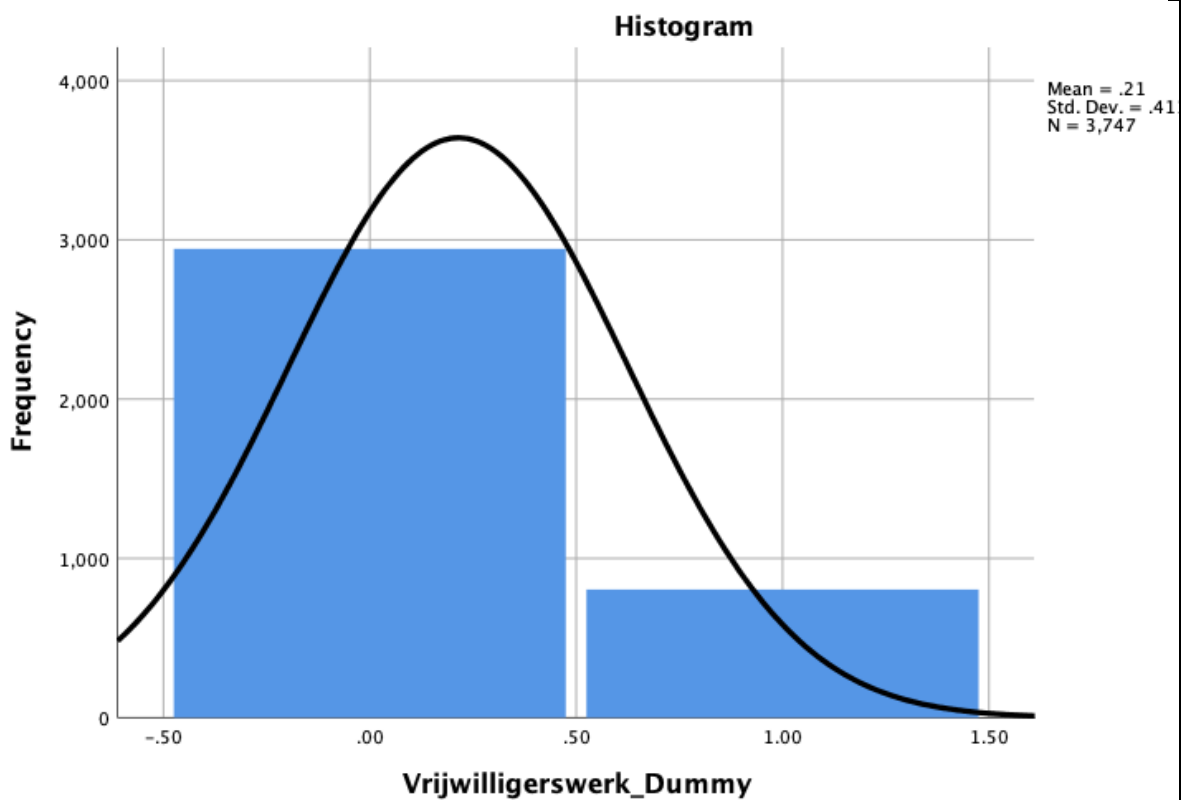
```
FREQUENCIES VARIABLES=Vrijwilligerswerk_Dummy
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
/HISTOGRAM NORMAL
/ORDER=ANALYSIS.
```

Tabel 20: Beschrijvende statistieken uiteindelijke variabele vrijwilligerswerk

Statistics		
Vrijwilligerswerk_Dummy		
N	Valid	3747
	Missing	0
Mean		.2146
Median		.0000
Std. Deviation		.41058
Minimum		.00
Maximum		1.00
Percentiles	25	.0000
	50	.0000
	75	.0000

Tabel 21: Frequentieverdeling uiteindelijke variabele vrijwilligerswerk

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	2943	78.5	78.5	78.5
	1.00	804	21.5	21.5	100.0
Total		3747	100.0	100.0	

Figuur 3: Histogram uiteindelijke variabele vrijwilligerswerk

Oorspronkelijke variabele leeftijd

De variabele leeftijd bestaat uit één item, namelijk *leeftijd*. Respondenten kunnen hier hun leeftijd in jaren invullen. Het gemiddelde is 44,57 met een standaarddeviatie van 23,012. De spreiding is dus vrij groot.

FREQUENCIES VARIABLES=leeftijd

/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/HISTOGRAM NORMAL

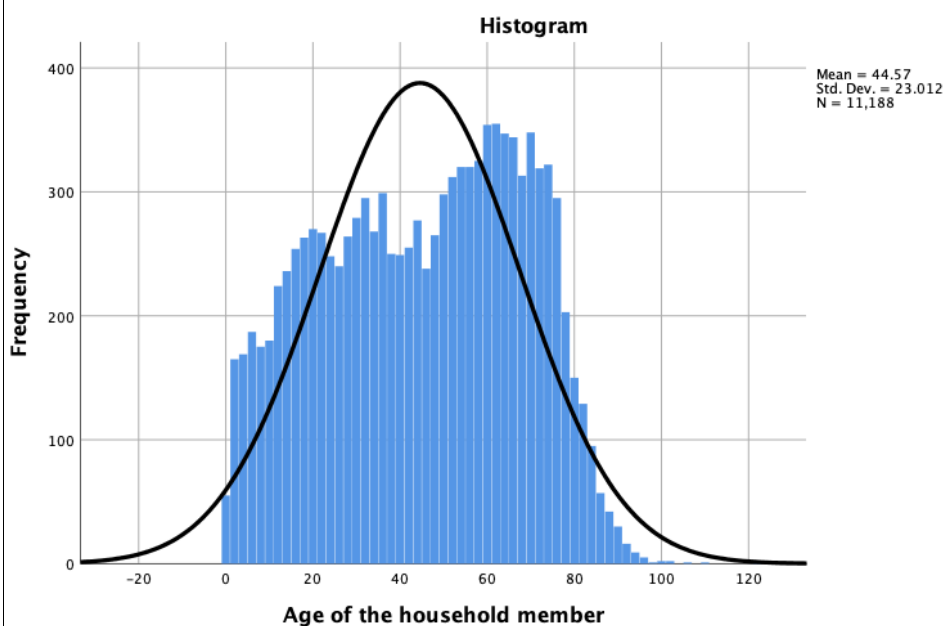
/ORDER=ANALYSIS.

Tabel 22: Beschrijvende statistieken item leeftijd

Statistics

Age of the household member

N	Valid	11188
	Missing	0
Mean		44.57
Median		46.00
Std. Deviation		23.012
Minimum		0
Maximum		122
Percentiles	25	25.00
	50	46.00
	75	64.00

Bewerkingen aan de variabele leeftijd

In de andere datasets hebben alleen mensen vanaf 16 jaar meegedaan aan de vragenlijsten. De mensen van 15 jaar en jonger zijn daarom uit de dataset gehaald. Deze zijn op system missing gezet. Verder is de oudste persoon van Nederland 110 jaar. Daarom zijn alle mensen die ouder zijn dan 110 uit de dataset gehaald. Dit betreft één respondent die aangaf 122 te zijn. Dit is hoogstwaarschijnlijk een foutje. De missende waarden zijn op system missing gezet.

```
RECODE leeftijd (SYSMIS=SYSMIS) (Lowest thru 15=SYSMIS) (111 thru
Highest=SYSMIS) (ELSE=Copy) INTO
  Leeftijd_Hercodering.
EXECUTE.
```

Uiteindelijke variabele leeftijd

De uiteindelijke variabele leeftijd heeft een gemiddelde van 50,40 met een standaarddeviatie van 19,08. Leeftijd heeft een grote spreiding. Dit is ook te zien in de histogram in figuur 4.

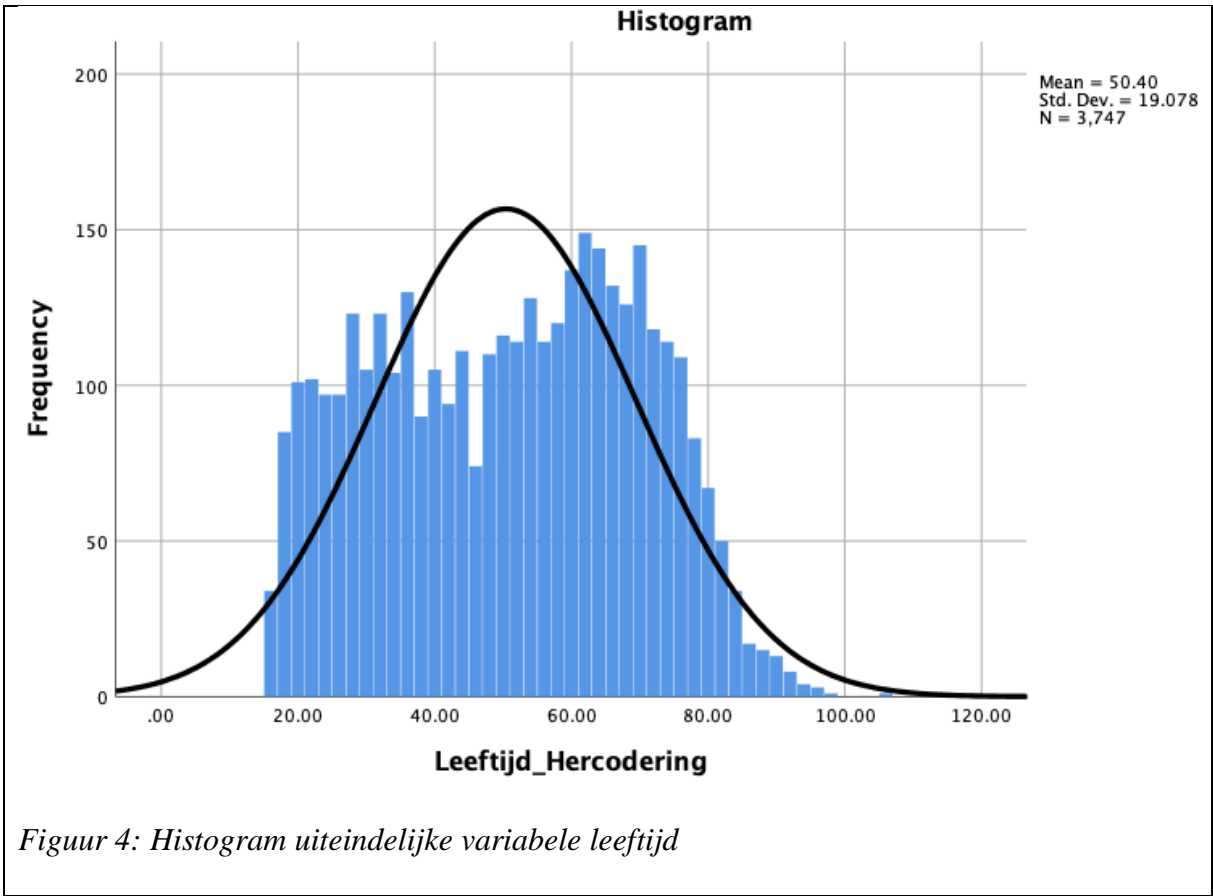
```
FREQUENCIES VARIABLES=Leeftijd_Hercodering
  /NTILES=4
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
  /HISTOGRAM NORMAL
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Tabel 23: Beschrijvende statistieken uiteindelijke variabele leeftijd

Statistics

Leeftijd_Hercodering

N	Valid	3747
	Missing	0
Mean		50.3993
Median		52.0000
Std. Deviation		19.07815
Minimum		16.00
Maximum		105.00
Percentiles	25	34.0000
	50	52.0000
	75	66.0000

Oorspronkelijke variabele opleidingsniveau

De oorspronkelijke variabele voor opleidingsniveau is één item en dit is *oplmet*. Dit is de hoogst behaalde opleiding met een diploma. Er zijn negen antwoordopties, namelijk 1) basisonderwijs, 2) vmbo, 3) havo/vwo, 4) mbo, 5) hbo, 6) wo, 7) anders, 8) (nog) geen onderwijs afgerond en 9) volgt nog geen onderwijs. De meeste respondenten hebben een hbo diploma behaald met 21,9%. De laagste groep is anders met 1,8%.

```
FREQUENCIES VARIABLES=oplmet
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
/HISTOGRAM NORMAL
/ORDER=ANALYSIS.
```

Tabel 24: Beschrijvende statistieken item *oplmet*

Statistics

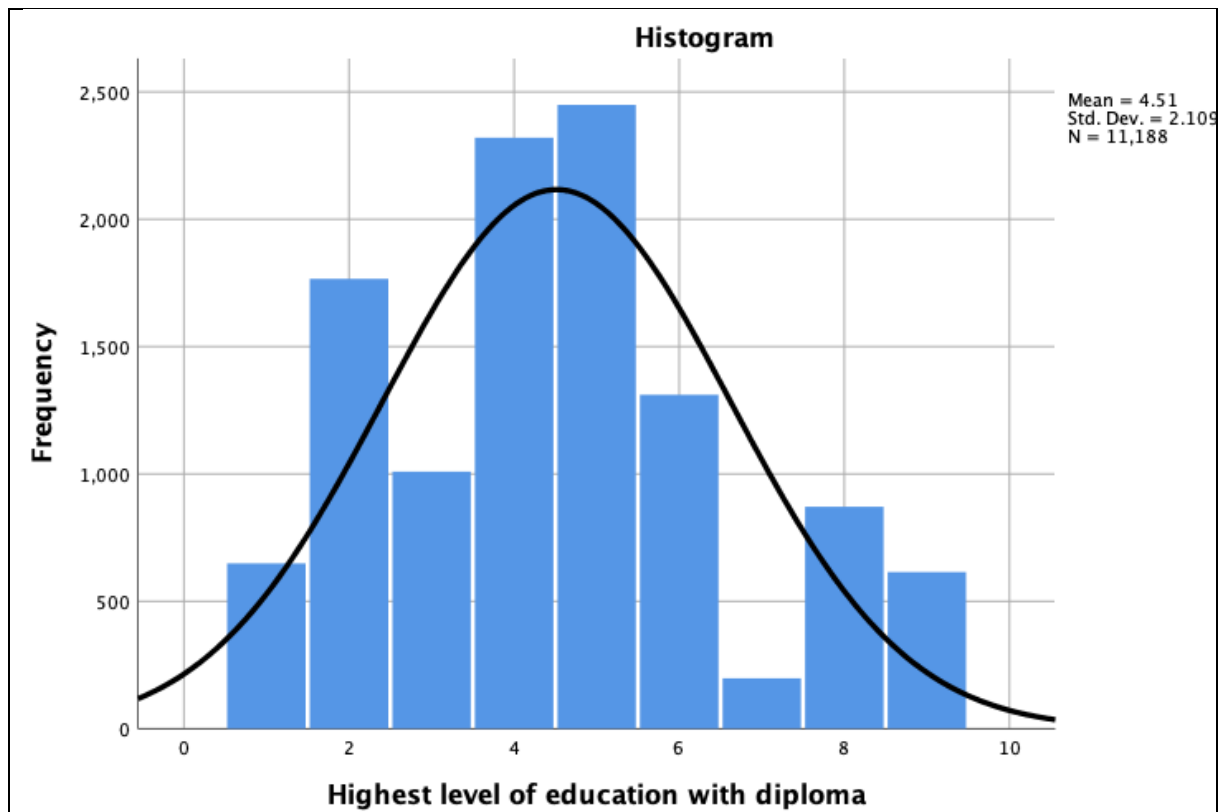
Highest level of education with diploma

N	Valid	11188
	Missing	0
Mean		4.51
Std. Deviation		2.109
Minimum		1
Maximum		9
Percentiles	25	3.00
	50	4.00
	75	6.00

Tabel 25: Frequentieverdeling item *oplmet*

Highest level of education with diploma

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	primary school	649	5.8	5.8	5.8
	vmbo (intermediate secondary education, US: junior high school)	1766	15.8	15.8	21.6
	havo/vwo (higher secondary education/preparatory university education, US: senior high school)	1009	9.0	9.0	30.6
	mbo (intermediate vocational education, US: junior college)	2320	20.7	20.7	51.3
	hbo (higher vocational education, US: college)	2449	21.9	21.9	73.2
	wo (university)	1311	11.7	11.7	84.9
	other	198	1.8	1.8	86.7
	Not (yet) completed any education	871	7.8	7.8	94.5
	Not yet started any education*	615	5.5	5.5	100.0
	Total	11188	100.0	100.0	

Bewerkingen aan de variabele opleidingsniveau

De categorieën 'anders', '(nog) geen onderwijs afgerond', en 'volgt nog geen onderwijs' zijn niet relevant voor dit onderzoek. Dit betreft waarschijnlijk kinderen die nog niet naar school gaan of nog bezig zijn met het behalen van een diploma. Deze respondenten zijn daarom op system missing gezet.

```
RECODE oplmet (SYSMIS=SYSMIS) (7=SYSMIS) (8=SYSMIS) (9=SYSMIS)
(ELSE=Copy) INTO
  Opleidingsniveau_Hercodering.
EXECUTE.
```

Uiteindelijke variabele opleidingsniveau

De uiteindelijke variabele opleidingsniveau heeft een gemiddelde van 3,94 met een standaarddeviatie van 1,450. De spreiding is dus erg groot. De meeste mensen hebben een hbo diploma behaald met diploma met 26,1%, daarna volgt mbo met 25,1%. De kleinste groep is de basisschool met 4,3%.

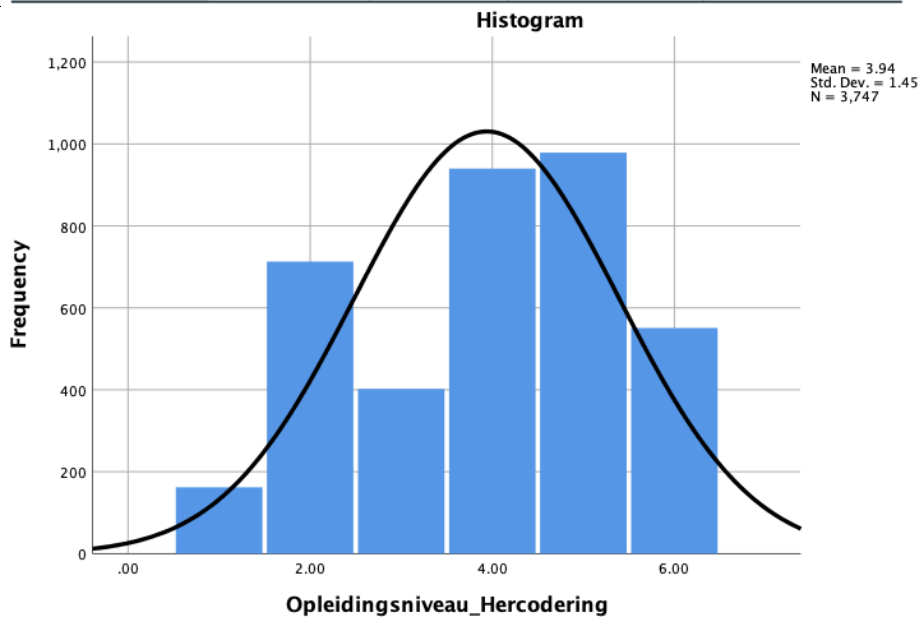
```
FREQUENCIES VARIABLES=Opleidingsniveau_Hercodering
  /NTILES=4
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
  /HISTOGRAM NORMAL
  /ORDER=ANALYSIS.
```


Tabel 26: Beschrijvende statistieken uiteindelijke variabele opleidingsniveau

Statistics		
Opleidingsniveau_Hercodering		
N	Valid	3747
	Missing	0
Mean		3.9378
Median		4.0000
Std. Deviation		1.45042
Minimum		1.00
Maximum		6.00
Percentiles	25	3.0000
	50	4.0000
	75	5.0000

Tabel 27: Frequentieverdeling uiteindelijke variabele opleidingsniveau

Opleidingsniveau_Hercodering					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1.00	162	4.3	4.3	4.3
	2.00	713	19.0	19.0	23.4
	3.00	402	10.7	10.7	34.1
	4.00	940	25.1	25.1	59.2
	5.00	979	26.1	26.1	85.3
	6.00	551	14.7	14.7	100.0
Total		3747	100.0	100.0	

Figuur 5: Histogram uiteindelijke variabele opleidingsniveau

Bijlage 2

Univariate statistieken

Onderstaand staan nog een keer de univariate statistieken vermeld van de uiteindelijke variabelen. Voor de variabelen politieke activiteit en vrijwilligerswerk zijn ook nog de frequentieverdelingen getoond.

FREQUENCIES VARIABLES=Ondernemen_politieke_activiteiten_dummy

Spiegel_Religositeit

Vrijwilligerswerk_Dummy Leeftijd_Hercoording Opleidingsniveau_Hercoording

/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN

/ORDER=ANALYSIS.

Tabel 28: Univariate statistieken uiteindelijke variabelen

		Statistics				
		Ondernemen _politieke_ac tiviteiten_du mmy	Spiegel_Relig iositeit	Vrijwilligersw erk_Dummy	Leeftijd_Herc oording	Opleidingsniv eau_Hercode ring
N	Valid	3747	3747	3747	3747	3747
	Missing	0	0	0	0	0
Mean		.8679	2.0419	.2146	50.3993	3.9378
Std. Deviation		.33865	1.04547	.41058	19.07815	1.45042
Minimum		.00	1.00	.00	16.00	1.00
Maximum		1.00	4.00	1.00	105.00	6.00
Percentiles	25	1.0000	1.0000	.0000	34.0000	3.0000
	50	1.0000	2.0000	.0000	52.0000	4.0000
	75	1.0000	3.0000	.0000	66.0000	5.0000

Tabel 29: Frequentieverdeling uiteindelijke variabele politieke activiteit

Ondernemen_politieke_activiteiten_dummy					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	495	13.2	13.2	13.2
	1.00	3252	86.8	86.8	100.0
Total		3747	100.0	100.0	

Tabel 30: Frequentieverdeling uiteindelijke variabele vrijwilligerswerk

Vrijwilligerswerk_Dummy					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	2943	78.5	78.5	78.5
	1.00	804	21.5	21.5	100.0
Total		3747	100.0	100.0	

Berekenen van de correlaties

Tabel 31 geeft alle correlaties aan tussen de variabelen.

CORRELATIONS

```
/VARIABLES= Ondernemen_politieke_activiteiten_dummy Spiegel_Religiositeit
Vrijwilligerswerk_Dummy Leeftijd_Hercodering Opleidingsniveau_Hercodering
/PRINT=TWOTAIL NOSIG
/MISSING=PAIRWISE.
```

Tabel 31: Correlaties tussen alle variabelen

		Correlations				
		Ondernemen _politieke_ac tiviteiten_du mmy	Spiegel_Relig iositeit	Vrijwilligersw erk_Dummy	Leeftijd_Herc odering	Opleidingsniv eau_Hercode ring
Ondernemen_politieke_ activiteiten_dummy	Pearson Correlation	1	.005	.096**	.014	-.004
	Sig. (2-tailed)		.756	.000	.400	.796
	N	3747	3747	3747	3747	3747
Spiegel_Religiositeit	Pearson Correlation	.005	1	.135**	.013	.007
	Sig. (2-tailed)	.756		.000	.436	.668
	N	3747	3747	3747	3747	3747
Vrijwilligerswerk_Dumm y	Pearson Correlation	.096**	.135**	1	-.015	.018
	Sig. (2-tailed)	.000	.000		.363	.261
	N	3747	3747	3747	3747	3747
Leeftijd_Hercodering	Pearson Correlation	.014	.013	-.015	1	-.077**
	Sig. (2-tailed)	.400	.436	.363		.000
	N	3747	3747	3747	3747	3747
Opleidingsniveau_Herc odering	Pearson Correlation	-.004	.007	.018	-.077**	1
	Sig. (2-tailed)	.796	.668	.261	.000	
	N	3747	3747	3747	3747	3747

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

T-toets voor twee gemiddelden vrijwilligerswerk

Voor een betere interpretatie van de correlaties voor vrijwilligerswerk en de continue variabelen zijn er t-toetsen voor twee gemiddelden gedaan. Uit de t-toetsen komt naar voren dat er een significant verschil is tussen mensen die wel en niet aan vrijwilligerswerk doen voor de variabelen religiositeit ($t(3745) = -8,347, p = <0,001$) en het ondernemen van politieke activiteiten ($t(3745) = -6,128, p = <0,001$). Daarbij blijkt dat mensen die wel aan vrijwilligerswerk doen significant hoger scoren op religiositeit dan mensen die geen vrijwilligerswerk doen. Dit komt in lijn met de verwachtingen uit het theoretische kader. Ook is te zien dat mensen die wel vrijwilligerswerk doen significant hoger scoren op het ondernemen van politieke activiteiten. Dit komt eveneens overeen met het theoretische kader. Voor leeftijd en opleidingsniveau zijn er geen significante verschillen gevonden tussen mensen die wel en niet aan vrijwilligerswerk doen.

T-TEST GROUPS=Vrijwilligerswerk_Dummy(0 1)

/MISSING=ANALYSIS

/VARIABLES=Spiegel_Religiositeit Leeftijd_Hercodering

Opleidingsniveau_Hercodering

Ondernemen_politieke_activiteiten_dummy

/CRITERIA=CI(.95).

Tabel 32: Group statistics vrijwilligerswerk

Group Statistics					
	Vrijwilligerswerk_Dummy	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Spiegel_Religiositeit	.00	2943	1.9681	1.01635	.01873
	1.00	804	2.3122	1.10509	.03897
Leeftijd_Hercodering	.00	2943	50.5474	19.21695	.35423
	1.00	804	49.8570	18.56283	.65466
Opleidingsniveau_Hercodering	.00	2943	3.9239	1.45554	.02683
	1.00	804	3.9888	1.43124	.05048
Ondernemen_politieke_activiteiten_dummy	.00	2943	.8508	.35631	.00657
	1.00	804	.9303	.25472	.00898

Tabel 33: Independent Sample Test vrijwilligerswerk

Independent Samples Test											
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper	
Spiegel_Religiositeit	Equal variances assumed	37.719	.000	-8.347	3745	.000	-.34413	.04123	-.42496	-.26330	
	Equal variances not assumed			-7.958	1199.508	.000	-.34413	.04324	-.42897	-.25929	
Leeftijd_Hercodering	Equal variances assumed	3.676	.055	.909	3745	.363	.69044	.75922	-.79808	2.17895	
	Equal variances not assumed			.928	1311.363	.354	.69044	.74435	-.76982	2.15069	
Opleidingsniveau_Hercodering	Equal variances assumed	2.148	.143	-1.125	3745	.261	-.06492	.05772	-.17808	.04824	
	Equal variances not assumed			-1.136	1292.711	.256	-.06492	.05716	-.17706	.04723	
Ondernemen_politieke_activiteiten_dummy	Equal variances assumed	164.049	.000	-5.927	3745	.000	-.07952	.01342	-.10582	-.05321	
	Equal variances not assumed			-7.145	1754.188	.000	-.07952	.01113	-.10134	-.05769	

T-toets voor twee gemiddelden politieke activiteit

Ook voor een betere interpretatie van de correlaties van politieke activiteit en de continue variabelen wordt een t-toets voor twee gemiddelden gedaan. Hieruit komt naar voren dat er een significant verschil is tussen mensen die wel en niet politiek actief zijn en het doen van vrijwilligerswerk ($t(3745) = -5,927$, $p < 0,001$). Dit was hiervoor ook al te zien. Voor de andere variabelen zijn er geen significante verschillen gevonden tussen mensen die wel en niet politiek actief zijn.

T-TEST GROUPS=Ondernemen_politieke_activiteiten_dummy(0 1)
 /MISSING=ANALYSIS
 /VARIABLES=Spiegel_Religiositeit Leeftijd_Hercodering
 Opleidingsniveau_Hercodering
 Vrijwilligerswerk_Dummy
 /CRITERIA=CI(.95).

Tabel 34: Group statistics politieke activiteit

Group Statistics					
	Ondernemen_politieke_activiteiten_dummy	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Spiegel_Religiositeit	.00	495	2.0283	1.07191	.04818
	1.00	3252	2.0440	1.04154	.01826
Leeftijd_Hercodering	.00	495	49.7273	19.16475	.86139
	1.00	3252	50.5015	19.06581	.33433
Opleidingsniveau_Hercodering	.00	495	3.9535	1.39398	.06265
	1.00	3252	3.9354	1.45901	.02558
Vrijwilligerswerk_Dummy	.00	495	.1131	.31707	.01425
	1.00	3252	.2300	.42091	.00738

Tabel 35: Independent Sample Test politieke activiteit

Independent Samples Test											
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper	
Spiegel_Religiositeit	Equal variances assumed	1.736	.188	-.311	3745	.756	-.01569	.05045	-.11459	.08321	
	Equal variances not assumed			-.305	644.167	.761	-.01569	.05152	-.11687	.08549	
Leeftijd_Hercodering	Equal variances assumed	.391	.532	-.841	3745	.400	-.77426	.92049	-2.57897	1.03044	
	Equal variances not assumed			-.838	651.802	.402	-.77426	.92400	-2.58864	1.04011	
Opleidingsniveau_Hercodering	Equal variances assumed	5.189	.023	.259	3745	.796	.01811	.06999	-.11910	.15533	
	Equal variances not assumed			.268	669.652	.789	.01811	.06768	-.11477	.15100	
Vrijwilligerswerk_Dummy	Equal variances assumed	191.904	.000	-5.927	3745	.000	-.11688	.01972	-.15554	-.07822	
	Equal variances not assumed			-7.283	785.957	.000	-.11688	.01605	-.14839	-.08538	

Interactie variabele maken religiositeit en vrijwilligerswerk

Om de logistische regressieanalyse uit te voeren wordt er eerst een interactievariabele gemaakt van religiositeit en vrijwilligerswerk. Hierbij wordt eerst religiositeit gecentreerd door het gemiddeld van de variabele af te trekken. Dit is 2,0419. Vrijwilligerswerk hoeft niet te worden gecentreerd, omdat dit een dummy variabele is. Voor het maken van de interactie variabele wordt de gecentreerde religiositeit vermenigvuldigd met vrijwilligerswerk.

COMPUTE Religiositeit_Cen=Spiegel_Religiositeit - 2.0419.
EXECUTE.

COMPUTE Interactie_RxV=Spiegel_Religiositeit * Vrijwilligerswerk_Dummy.
EXECUTE.

Logistische regressie

In de onderstaande tabellen zijn de logistische regressieanalyses en bijbehorende toetsen getoond.

```
LOGISTIC REGRESSION VARIABLES Ondernemen_politieke_activiteiten_dummy
/METHOD=ENTER Leeftijd_Hercodering Opleidingsniveau_Hercodering
/METHOD=ENTER Leeftijd_Hercodering Opleidingsniveau_Hercodering
Religiositeit_Cen
/METHOD=ENTER Leeftijd_Hercodering Opleidingsniveau_Hercodering
Religiositeit_Cen
Vrijwilligerswerk_Dummy
/METHOD=ENTER Leeftijd_Hercodering Opleidingsniveau_Hercodering
Religiositeit_Cen
Vrijwilligerswerk_Dummy Interactie_RxV
/PRINT=GOODFIT
/CRITERIA=PIN(0.05) POUT(0.10) ITERATE(20) CUT(0.5).
```

Tabel 36: Output model 1

Variables in the Equation

		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a	Leeftijd_Hercodering	.002	.003	.680	1	.410	1.002
	Opleidingsniveau_Hercodering	-.007	.033	.039	1	.843	.993
	Constant	1.804	.195	85.543	1	.000	6.072

a. Variable(s) entered on step 1: Leeftijd_Hercodering, Opleidingsniveau_Hercodering.

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	2924.686 ^a	.000	.000

a. Estimation terminated at iteration number 4 because parameter estimates changed by less than .001.

Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	df	Sig.
1	4.469	8	.813

Tabel 37: Output model 2

		Variables in the Equation					
		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a	Leeftijd_Hercodering	.002	.003	.674	1	.412	1.002
	Opleidingsniveau_Hercodering	-.007	.033	.040	1	.841	.993
	Religiositeit_Cen	.014	.046	.091	1	.762	1.014
	Constant	1.805	.195	85.609	1	.000	6.077

a. Variable(s) entered on step 1: Leeftijd_Hercodering, Opleidingsniveau_Hercodering, Religiositeit_Cen.

Model Summary			
Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	2924.595 ^a	.000	.000

a. Estimation terminated at iteration number 4 because parameter estimates changed by less than .001.

Hosmer and Lemeshow Test			
Step	Chi-square	df	Sig.
1	2.137	8	.977

Tabel 38: Output model 3

		Variables in the Equation					
		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a	Leeftijd_Hercodering	.002	.003	.830	1	.362	1.002
	Opleidingsniveau_Hercodering	-.010	.034	.089	1	.766	.990
	Religiositeit_Cen	-.024	.047	.259	1	.611	.976
	Vrijwilligerswerk_Dummy	.862	.149	33.500	1	.000	2.367
	Constant	1.662	.197	71.348	1	.000	5.272

a. Variable(s) entered on step 1: Leeftijd_Hercodering, Opleidingsniveau_Hercodering, Religiositeit_Cen, Vrijwilligerswerk_Dummy.

Model Summary			
Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	2884.739 ^a	.011	.020

a. Estimation terminated at iteration number 5 because parameter estimates changed by less than .001.

Hosmer and Lemeshow Test			
Step	Chi-square	df	Sig.
1	2.862	8	.943

Tabel 39: Output model 4

Variables in the Equation							
		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a	Leeftijd_Hercodering	.002	.003	.821	1	.365	1.002
	Opleidingsniveau_Hercodering	-.010	.034	.095	1	.758	.990
	Religiositeit_Cen	-.034	.051	.453	1	.501	.967
	Vrijwilligerswerk_Dummy	.698	.338	4.265	1	.039	2.009
	Interactie_RxV	.073	.136	.285	1	.593	1.075
	Constant	1.664	.197	71.460	1	.000	5.280

a. Variable(s) entered on step 1: Leeftijd_Hercodering, Opleidingsniveau_Hercodering, Religiositeit_Cen, Vrijwilligerswerk_Dummy, Interactie_RxV.

Model Summary			
Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	2884.453 ^a	.011	.020

a. Estimation terminated at iteration number 5 because parameter estimates changed by less than .001.

Hosmer and Lemeshow Test			
Step	Chi-square	df	Sig.
1	3.774	8	.877

Kansen berekenen hypothese 1

Om de eerste hypothese te toetsen worden onder andere kansen uitgerekend. De eerste hypothese luidt: *naarmate men religieuzer is, onderneemt men meer politieke activiteiten*. De schaal religiositeit loopt van 1 tot 4, dus er is voor elke score een kans uitgerekend dat iemand politieke activiteiten onderneemt. Hierbij betekent score 1 dat iemand beslist niet religieus is en score 4 dat iemand beslist wel religieus is. Voor de overige variabelen, leeftijd en opleidingsniveau, zijn de gemiddelden genomen. De hellingen zijn gehaald uit model 2 te zien in tabel 3 en tabel 39 in bijlage 2. De berekeningen zijn hieronder te zien.

Kans op het ondernemen van politieke activiteiten met score 1 op religiositeit (beslist niet religieus):

$$P_{\text{Politieke activiteit}} = \frac{e^{1,805+0,002 \times 50,3993 - 0,007 \times 3,9378 + 0,014 \times 1}}{1 + e^{1,805+0,002 \times 50,3993 - 0,007 \times 3,9378 + 0,014 \times 1}} = 0,869$$

Kans op het ondernemen van politieke activiteiten met score 2 op religiositeit (nauwelijks religieus):

$$P_{\text{Politieke activiteit}} = \frac{e^{1,805+0,002 \times 50,3993 - 0,007 \times 3,9378 + 0,014 \times 2}}{1 + e^{1,805+0,002 \times 50,3993 - 0,007 \times 3,9378 + 0,014 \times 2}} = 0,871$$

Kans op het ondernemen van politieke activiteiten met score 3 op religiositeit (enigszins religieus):

$$P_{\text{Politieke activiteit}} = \frac{e^{1,805+0,002 \times 50,3993 - 0,007 \times 3,9378 + 0,014 \times 3}}{1 + e^{1,805+0,002 \times 50,3993 - 0,007 \times 3,9378 + 0,014 \times 3}} = 0,872$$

Kans op het ondernemen van politieke activiteiten met score 4 op religiositeit (beslist wel religieus):

$$P_{\text{Politieke activiteit}} = \frac{e^{1,805+0,002 \times 50,3993 - 0,007 \times 3,9378 + 0,014 \times 4}}{1 + e^{1,805+0,002 \times 50,3993 - 0,007 \times 3,9378 + 0,014 \times 4}} = 0,874$$

Kansen berekenen hypothese 2

Om de tweede hypothese te toetsen worden ook de kansen uitgerekend. De tweede hypothese luidt: *de invloed van religiositeit op het ondernemen van politieke activiteiten wordt versterkt als een individu aan vrijwilligerswerk doet*. Vrijwilligerswerk is een dummy variabele en kan dus de waarde 0 en 1 aannemen. Hierbij betekent 0 dat iemand niet aan vrijwilligerswerk doet en 1 dat iemand wel aan vrijwilligerswerk doet. Voor de overige variabelen, leeftijd, opleidingsniveau, religiositeit, zijn de gemiddelden genomen. De hellingen zijn gehaald uit model 4 te zien in tabel 3 en tabel 39 in bijlage 2. De berekeningen zijn hieronder weergegeven.

Kans op het ondernemen van politieke activiteiten met score 0 op vrijwilligerswerk (doet geen vrijwilligerswerk):

$$P_{\text{Politieke activiteit}} = \frac{e^{1,664+0,002 \times 50,3993 - 0,010 \times 3,9378 - 0,034 \times 2,0419 + 0,698 \times 0 + 0,073 \times 2,0419 \times 0}}{1 + e^{1,664+0,002 \times 50,3993 - 0,010 \times 3,9378 - 0,034 \times 2,0419 + 0,698 \times 0 + 0,073 \times 2,0419 \times 0}}$$

= 0,840

Kans op het ondernemen van politieke activiteiten met score 1 op vrijwilligerswerk (doet wel vrijwilligerswerk):

$$P_{\text{Politieke activiteit}} = \frac{e^{1,664+0,002 \times 50,3993 - 0,010 \times 3,9378 - 0,034 \times 2,0419 + 0,698 \times 1 + 0,073 \times 2,0419 \times 1}}{1 + e^{1,664+0,002 \times 50,3993 - 0,010 \times 3,9378 - 0,034 \times 2,0419 + 0,698 \times 1 + 0,073 \times 2,0419 \times 1}}$$

= 0,924

Bijlage 3

Multicollineariteit

Voor het berekenen van de VIF-scores is een lineaire regressie geschat. Hier zijn de hellingen nietszeggend, maar de VIF-scores zijn wel bruikbaar voor het opsporen van mogelijke multicollineariteit. Een VIF-score van 5 of hoger is problematisch. Geen één VIF-score valt hierboven. Ze schommelen allemaal rond de 1 en zijn dus niet problematisch. Dit betekent dat er dus geen problemen zijn met de VIF-scores. Er is dus geen sprake van multicollineariteit.

REGRESSION

```

/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT Ondernemen_politieke_activiteiten_dummy
/METHOD=ENTER Leeftijd_Hercodering Opleidingsniveau_Hercodering
Spiegel_Religiositeit
Vrijwilligerswerk_Dummy.

```

Tabel 40: Lineaire regressie met VIF-scores

		Coefficients ^a					Collinearity Statistics	
Model		Unstandardized Coefficients B	Std. Error	Standardized Coefficients Beta	t	Sig.	Tolerance	VIF
1	(Constant)	.847	.025		34.206	.000		
	Leeftijd_Hercodering	.000	.000	.015	.915	.360	.994	1.006
	Opleidingsniveau_Hercodering	-.001	.004	-.005	-.295	.768	.994	1.006
	Spiegel_Religiositeit	-.003	.005	-.008	-.505	.613	.981	1.019
	Vrijwilligerswerk_Dummy	.081	.014	.098	5.957	.000	.981	1.019

a. Dependent Variable: Ondernemen_politieke_activiteiten_dummy

Uitbijters en invloedrijke punten

Voor het onderzoeken van uitbijters en invloedrijke punten wordt naar de leverage en DFBETA gekeken. De methodes worden toegepast op het complete model. De leverage methode beoordeelt aan de hand van een grenswaarde of er cases zijn die een leverage score hebben die hard aan voorspelde uitkomsten trekt. De grenswaarde wordt als volgt berekend: $(3 * (\text{aantal parameters} / n))$. De DFBETA evalueert voor elke parameter welke gevallen de grootste impact hebben op de berekende waarde van die parameter.

LOGISTIC REGRESSION VARIABLES Ondernemen_politieke_activiteiten_dummy

```

/METHOD=ENTER Leeftijd_Hercodering Opleidingsniveau_Hercodering
/METHOD=ENTER Leeftijd_Hercodering Opleidingsniveau_Hercodering
Religiositeit_Cen
/METHOD=ENTER Leeftijd_Hercodering Opleidingsniveau_Hercodering
Religiositeit_Cen
Vrijwilligerswerk_Dummy
/METHOD=ENTER Leeftijd_Hercodering Opleidingsniveau_Hercodering
Religiositeit_Cen
Vrijwilligerswerk_Dummy Interactie_RxV

```

/SAVE=LEVER DFBETA

/PRINT=GOODFIT

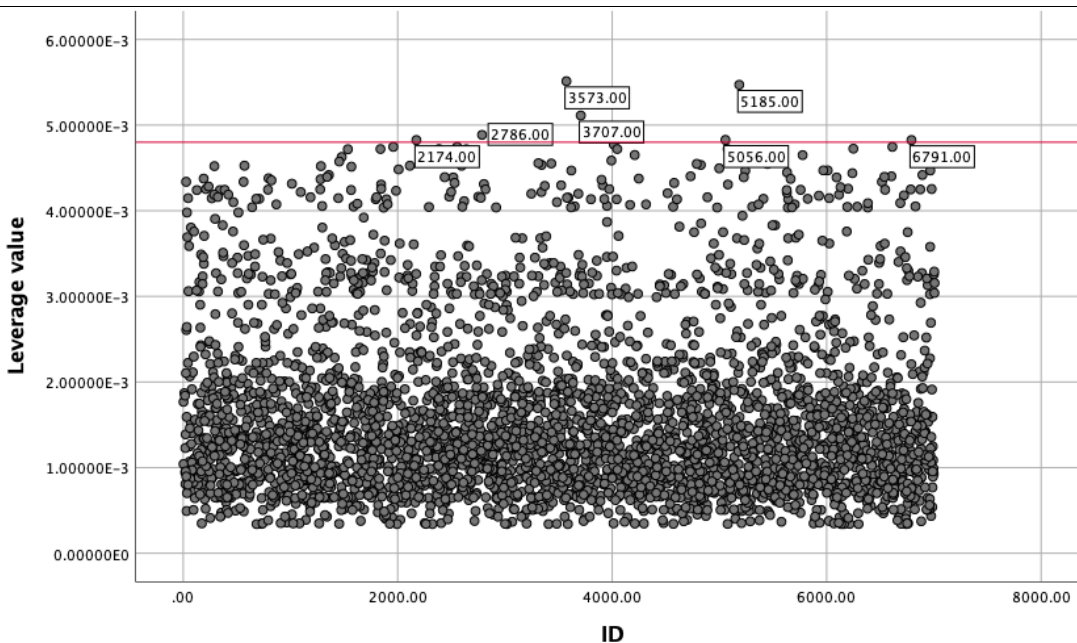
/CRITERIA=PIN(0.05) POUT(0.10) ITERATE(20) CUT(0.5).

Leverage methode

De grafiek geeft op de x-as het casenummer weer en op de y-as de leverage score. De leverage score laat zien welke punten het verst verwijderd zijn van de rest van de punten. Als een punt boven de grenswaarde komt, dan is er sprake van een invloedrijke uitbijter. De grenswaarde voor het complete model is: $((3*6)/3772) = 0,0048$. In de tabel is de scatterplot weergegeven van de leverage. De rode lijn laat de grenswaarde van 0,0048 zien. Er zijn 7 cases die hierboven vallen. Dit zijn cases 2.174, 2.786, 3.707, 3.573, 5.056, 5.185 en 6.791. Dit zouden mogelijk uitbijters kunnen zijn.

GRAPH

```
/SCATTERPLOT(BIVAR)=ID WITH LEV_1  
/MISSING=LISTWISE.
```


Figuur 6: Scatterplot van de leverage

Leverage x DFBETA methode

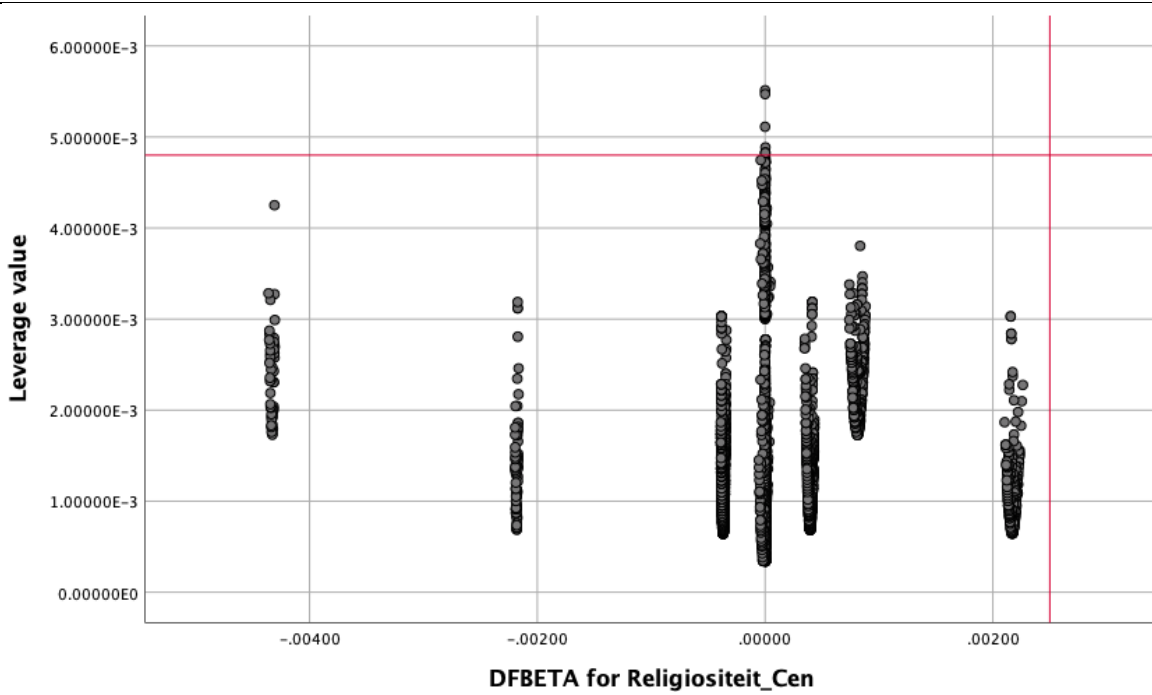
Daarnaast de DFBETA methode. Deze methode laat de invloed zien van een geval op de grootte van de helling. Onderstaand zijn twee scatterplots te zien, waarbij op de y-as de leverage is weergegeven en op de x-as de variabelen religiositeit en vrijwilligerswerk. Bij de scatterplot met de variabele religiositeit is de grenswaarde is 0,0025 gekozen. Bij de scatterplot met de variabele vrijwilligerswerk is gekozen voor de grenswaarde 0,02. Dit is de verticale rode lijn in de grafieken. Dit is gedaan omdat de meerderheid van de gevallen binnen deze waarde valt en andere waarden te ver van de gemiddelden liggen. In combinatie met de leverage-methode kunnen uitbijters worden geïdentificeerd. In dit geval bevinden deze gevallen zich rechtsboven in de grafieken, buiten beide grenswaarden. In de grafieken komt naar voren dat er geen case buiten deze grenswaarden valt.

GRAPH

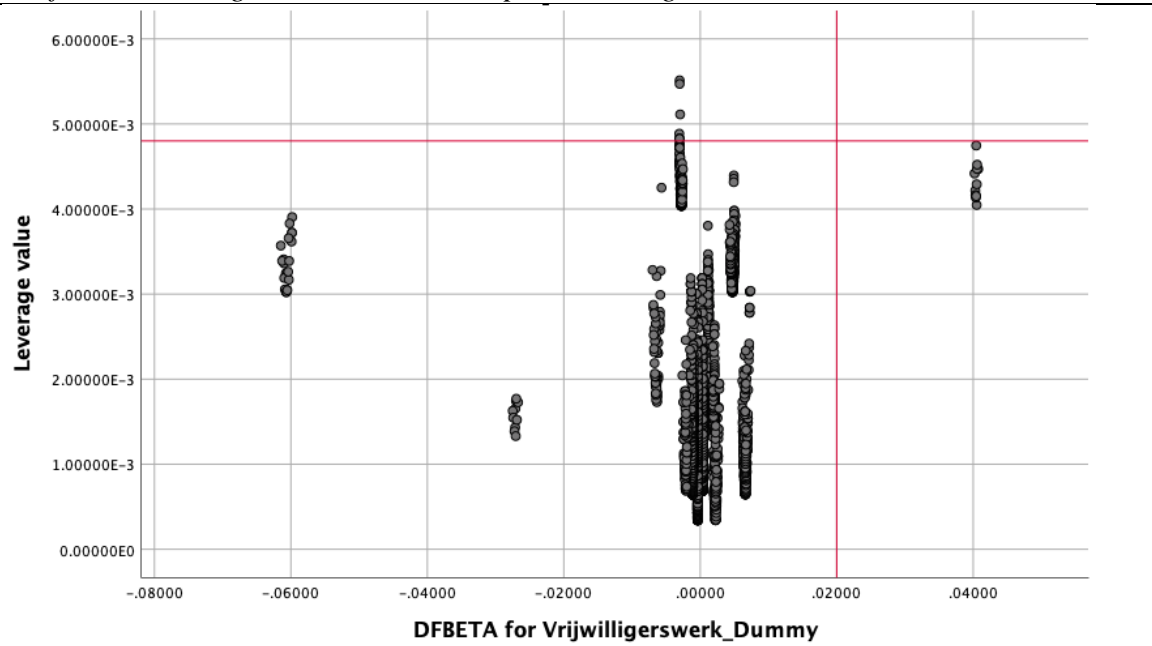
```
/SCATTERPLOT(BIVAR)=DFB3_1 WITH LEV_1 BY ID (IDENTIFY)  
/MISSING=LISTWISE.
```

GRAPH

/SCATTERPLOT(BIVAR)=DFB4_1 WITH LEV_1 BY ID (IDENTIFY)
/MISSING=LISTWISE.

Grafiek 7: Leverage x DFBETA scatterplot met religiositeit

Figuur 8: Leverage x DFBETA scatterplot voor vrijwilligerswerk

Logistische regressieanalyse zonder uitbijters

Vervolgens is er een logistische regressieanalyse gedaan zonder de uitbijters die via de leverage methode naar voren zijn gekomen. Dit zijn casenummers 2.174, 2.786, 3.707, 3.573, 5.056, 5.185 en 6.791. Deze zijn eerst uit de dataset op system missing gezet en vervolgens is de analyse opnieuw gedaan. Als je de output in tabel 39 vergelijkt met de output in tabel 41, is te zien dat de hellingen en odds-ratio amper veranderen. Er is daarom gekozen om de uitbijters in de analyse te houden.

RECODE LEV_1 (Lowest thru .0048=0) (ELSE=1) INTO Uitbijters.
EXECUTE.

USE ALL.
COMPUTE filter_\$=(Uitbijters = 0).
VARIABLE LABELS filter_\$ 'Uitbijters3 = 0 (FILTER)'.
VALUE LABELS filter_\$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.
FORMATS filter_\$ (f1.0).
FILTER BY filter_\$.
EXECUTE.

LOGISTIC REGRESSION VARIABLES Ondernemen_politieke_activiteiten_dummy
/METHOD=ENTER Leeftijd_Hercodering Opleidingsniveau_Hercodering
/METHOD=ENTER Leeftijd_Hercodering Opleidingsniveau_Hercodering
Religiositeit_Cen
/METHOD=ENTER Leeftijd_Hercodering Opleidingsniveau_Hercodering
Religiositeit_Cen
Vrijwilligerswerk_Dummy
/METHOD=ENTER Leeftijd_Hercodering Opleidingsniveau_Hercodering
Religiositeit_Cen
Vrijwilligerswerk_Dummy Interactie_RxV

Tabel 41: Logistische regressieanalyse zonder uitbijters

		Variables in the Equation					
		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a	Leeftijd_Hercodering	.002	.003	.890	1	.346	1.002
	Opleidingsniveau_Hercodering	-.010	.034	.082	1	.774	.990
	Religiositeit_Cen	-.034	.051	.453	1	.501	.967
	Vrijwilligerswerk_Dummy	.719	.339	4.503	1	.034	2.053
	Interactie_RxV	.059	.137	.186	1	.666	1.061
	Constant	1.656	.197	70.654	1	.000	5.240

a. Variable(s) entered on step 1: Leeftijd_Hercodering, Opleidingsniveau_Hercodering, Religiositeit_Cen, Vrijwilligerswerk_Dummy, Interactie_RxV.

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	2883.435 ^a	.011	.020

a. Estimation terminated at iteration number 5 because parameter estimates changed by less than .001.

Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	df	Sig.
1	2.595	8	.957

Bijlage 4

In bijlage 4 ga ik in op het gebruik van ChatGPT voor mijn bachelorwerkstuk. Er zijn hierbij geen teksten gekopieerd en geplakt in dit werkstuk, maar ik heb het wel gebruikt als inspiratiebron of als hulpmiddel om me op weg te helpen met het schrijven van teksten. Met betrekking tot transparantie zal ik in deze bijlage uiteenzetten hoe ik het programma heb gebruikt en verwerkt in mijn bachelorwerkstuk.

Over het algemeen heb ik ChatGPT gebruikt als een soort Google. Hierbij vroeg ik bijvoorbeeld naar synoniemen van woorden om te gebruiken. Ook voor de uitleg van bepaalde begrippen heb ik ChatGPT gebruikt om te vragen of deze wat duidelijker kunnen worden uitgelegd. Een voorbeeld is het begrip sociaal kapitaal. Dit vond ik een lastig concept en in de bron van Bourdieu (1986) vond ik het lastig te begrijpen. Met behulp van ChatGPT werd me dit wat duidelijker. Daarbij heb ik vervolgens wel nog verder op het internet gekeken of dit overeen kwam en niet een totaal andere definitie omvatte.

Daarbij heb ik bij het theoretische kader ChatGPT ook om hulp gevraagd om bepaalde stappen te verklaren. Zo heb ik eens gevraagd hoe het zou kunnen dat religieuzen eerder vrijwilligerswerk zouden doen dan niet-religieuzen. Hieruit kwam het volgende naar voren:

Religieuze gemeenschappen dienen vaak als sociale en ondersteunende netwerken. Binnen deze gemeenschappen worden gemeenschapsgerichtheid en samenwerking gestimuleerd. Vrijwilligerswerk kan een manier zijn om betrokken te zijn bij de gemeenschap en om relaties op te bouwen en te versterken met mede-gelovigen.

Vervolgens ben ik zelf op onderzoek gegaan en ben ik de *social network theory* tegengekomen in de bron van Liu et al. (2017). Deze heb ik vervolgens gebruikt en verwerkt in mijn theoretische kader.

Bij mijn resultaten heb ik aan ChatGPT bepaalde statistische vragen gesteld, maar hier werd niet altijd even duidelijk wat er werd bedoeld en soms klopte dit ook niet. Zo heb ik gevraagd hoe ik een kansenpercentage moest berekenen bij een logistische regressie. Hier werd ik niet veel wijzer van en ik heb vervolgens een medestudent gevraagd hoe ik dit het beste kon doen. Verder heb ik gevraagd hoe je VIF scores moet berekenen en hieruit kwam wel behulpzame output uit. In principe had ik dit ook op het internet kunnen zoeken.